

Uri Ram'ın Post-Siyonizm Yaklaşımı Üzerine

Diren ÇAKMAK*

Öz

Bu çalışmada, İsraili siyaset sosyologu Uri Ram'ın post-Siyonizm yaklaşımı incelenmektedir. Makalede, post-Siyonizm yaklaşımının tarihsel kökenine yer verilmekte, Ram'ın farklı post-Siyonizm yaklaşımlarına dair yaptığı kuramsal sınıflandırma açıklanmakta ve Ram'ın post-Siyonizm yaklaşımı ve 'Yeni İsrail' kavramı ilişkisi değerlendirilmektedir. Bu araştırmanın önemi, Ram'ın post-Siyonizm yaklaşımına dair Türkçe siyaset bilimi yazınında ilk akademik araştırmalardan birisi olmasıdır. Çalışmada, belge tarama ve içerik çözümleme araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Ayrıca işçi Siyonizmi, liberal Siyonizm, revizyonist Siyonizm, anti-Siyonizm, non-Siyonizm, neo-Siyonizm, post-Siyonizm kavramlarının farkları ortaya konulmakta ve küreselleşme sürecinde İsrail siyasal ve toplumsal hayatındaki dönüşüm ele alınmaktadır.

Anahtar kelimeler: Siyonizm, neo-Siyonizm, post-Siyonizm, Filistin, Yeni İsrail.

On Uri Ram's Perception of Post-Zionism

Abstract

In this study, Israeli political sociologist Uri Ram's perception of post-zionism is analyzed. In the article, the historical roots of the post-zionism perception is examined, Ram's theoretical classification regarding the different perceptions of post-zionism is explained and the relationship between Ram's perception of post-zionism and the concept of 'New Israel' is elaborated. The significance of this research is that it is one of the first academic researches on Uri Ram's perception of post-zionism in the political science literature in Turkish. In the study, document scanning and content analysis are used as research methods. Further the distinctions among the concepts, labour zionism, liberal zionism, revisionist zionism, anti-zionism, non-zionism, neo-zionism, post-zionism are identified and the transformation in Israel's political and social life is analyzed in the era of globalization.

Keywords: Zionism, neo-zionism, post-zionism, Palestine, New Israel.

* Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü. E-posta: direncakmak@hotmail.com

Giriş

'Post-Siyonizm' kavramının resmi doğum tarihi 13 Eylül 1993'tür. Bu tarih, aynı zamanda, İsrail Devleti adına dönemin başbakanı, işçi Siyonizmi hareketinden yetişmiş Yitzhak Rabin, Filistin Kurtuluş Örgütü adına örgütün başkanı, sosyalist-milliyetçi Filistin Arap bağımsızlık hareketine mensup Yaser Arafat arasında, 1993-2001 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanlığı yapan Demokrat Partili Bill Clinton nezaretinde, Washington'da imzalanan, Birinci Oslo Barış Antlaşması'nın imzalandığı tarihtir. 13 Eylül 1993 tarihi "Yeni İsrail" kavramının da resmi doğum günüdür. Nitekim post-Siyonizm, "Yeni İsrail" inşa projesinin kuramsal çerçevesini sunmaktadır. Tarih, aynı zamanda, İsraili Yahudi siyaset sosyologu Uri Ram'ın post-Siyonizm kavramını ilk defa kullandığı, İbranice eser olarak "İsrail Toplumunu: Eleştirel Yaklaşımlar" başlıklı derleme kitabının İsrail'de yayımlandığı tarihtir. Bu bakımdan, Uri Ram'ın post-Siyonizm yaklaşımı, diğer post-Siyonizm yaklaşımlarından, zamanlaması açısından görece olarak üstünlük arz eder. Dolayısıyla, bu çalışmanın da konusu olacaktır.

Uri Ram lisans öğrenimini Hayfa Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Yüksek lisans öğrenimini Tel Aviv Üniversitesi'nde yapan Ram, Tel Aviv Üniversitesi'nde yüksek lisans tezinde, "The Making of the English Working Class" eseriyle tanınan İngiliz tarihçi E. Palmer Thompson'un tarihsel sosyoloji yöntemini incelemiştir. Ram'ın doktorası ABD'den, New School'dandır. Doktorasını sosyoloji alanında 1992'de tamamlayan Ram'ın en çok bilimsel rehberliğinden istifade ettiği isimler arasında Doğu Avrupa'da otoriterlik ve devlet sosyalizmi üzerine eserleriyle tanınan Andrew Arato; Amerikan toplumunda orta sınıf, kolonyalizmin siyasal etkileri üzerine çalışmalarıyla tanınan Arthur Vidich ve Amerikan toplumunda din ve demokrasi ilişkisi, cumhuriyetçiliğin liberal kökleri, ırk ve sınıf ilişkilerine dair eserleriyle tanınan Ira Katznelson sayılabilir. Bu üç ismin, Ram'ın, sosyoloji, antropoloji, iktisat ve tarih bilimlerinin kavramlarını bir arada kullanan bir siyaset sosyologu olarak yetişmesinde katkısı belirleyicidir. Ram, Ben-Gurion Üniversitesi kadrosundadır. Ben-Gurion Üniversitesi İsrail toplumunda Mizrahi (Doğu Yahudisi) ve Aşkenaz (Batı Yahudisi) kutuplaşması üzerine araştırmalarıyla öne çıkar. Zira Ram'ın akademik formasyonunda Ben-Gurion Üniversitesi'nin kurumsal kimliğinin belirleyicilik arz ettiği söylenebilir.

Uri Ram yüksek lisans öğrencisiyken E.H.Carr'ın "Tarih Nedir?" kitabını 1986'da İbranice'ye kazandırmış olan, insanlık tarihinin eril bir tarih yazımı olduğunu iddia eden, radikal aydınlanmanın olumsuz sonuçlarını görmeye davet eden, Frankfurt Okulu'ndan felsefi olarak beslenen, önemseydiği kitaplara dair kitap eleştirileri yazmayı sorumluluk sayan bir aydındır. Ram'ın çok farklı konuda, çok eser vermiş olduğunun altını çizmek gerekir. Eser verdiği konular arasında, İsrail'de modernleşme kuramının yükselişi ve düşüşü, Ben Zion Dinur'un (1884-1973) tarih yazıcılığı, İsrail'de post-modern siyasal kültür, Siyonist tarihçilik ve yeni tarihçi okul tartışmaları, küreyerelleşme (glocalization) ve İsrail kolektif kimliği, müzik ve kimlik, yeni orta sınıflar ve İsrail'in siyasal geleceği, post-milliyetçilik (post-nationalism), tüketim toplumu, İsrail'de din ve devlet ilişkileri, Huntington'un medeniyetler çatışması kuramı üzerinden Kudüs kentini okumak, Tel Aviv kentinin tarihsel sosyolojisi, Amerikan sosyolojisinin İsrail sosyolojisi üzerindeki hegemonyası, anayasal yurttaşlık, İsrail kamusal alanında tüketimcilik, yurttaşlık ve

dindarlık kimliklerinin kesişmesinin sosyolojisi, küresel kapitalizmin tarihsel sosyolojisi, İsrail’de feminist sosyolojinin doğuşu, liderlik ve yöneticilik arasındaki farklar ve girişimci siyasetçilik sayılabilir.

İsrail Yüksek Mahkeme başkanlığı (1995-2006) yapan, liberal Siyonist olarak bilinen İsraili hukukçu akademisyen Aharon Barak’ın Yahudilik ve Musevilik ayrımını ve Siyonizm ile Musevi dini hukukunun (halacha) aynı sanılmasına itirazını önemseyen Ram; İsrail siyasal, iktisadi ve toplumsal hayatında 1990’lı yıllarda görülmeye başlayan liberalleşmeyi ‘*de-Siyonizasyon*’ (Siyonizmsizleşme) olarak kabul eder. Neo-liberal iktisat politikalarının uygulanmasıyla, korporatizmin (devletçilik) tasfiye edilmesini Mamlakhtiyut (memleketçilik-İsrail kamucu cumhuriyetçiliği) düşüncesinin zayıflamasıyla ilişkili okuyan Ram; İsrail Devleti’nin kuruluşundan 18 yıl önce kurulmuş olan, işçi Siyonizmini savunan Mapa’ının lağvolmasıyla kurulan İşçi Partisi’nin (Haavoda) 1977 genel seçimlerinde başarısız olmasını ve iktidarı Likud Partisi’ne bırakmasını, yani işçi Siyonizmi ve revizyonist Siyonizm rekabetinde işçi Siyonizminin irtifa kaybetmesini, korporatist ekonomik modelden çıkışın ilk sinyali sayar ve 1984-1988 yıllarında İşçi Partisi ve Likud Partisi mutabakat hükümetinin korporatizmi tasfiye etmesiyle, İsrail’de liberal düşüncenin yükselişe geçtiğini düşünür. 1973 Ekim Savaşı’nı işçi Siyonizminin zayıflamasında dönüm noktası gören, Filistinli Araplarca “*Filistin Kasabı*” diye anılan Ariel Şaron’un İsrail-Lübnan Savaşı’ndaki (1982) hatalarının İsrail siyasetinde dönüşümün tetikleyicisi olduğunu düşünen, Şaron aklanmışsa da kamu vicdanında politikasının kabul görmemesinin İsrail siyasetinde liberalleşmenin önünü açtığı kanaatinde olan Ram; Oslo Barış Görüşmelerini, İsrail siyasal ve iktisadi hayatında liberal düşüncenin ivme kazanmasının sonucu olarak anlamlandırır. Nitekim radikal demokrat olarak nitelendirilebilecek Ram’ın tercihi, kamucu-cumhuriyetçilikle liberal-cumhuriyetçilik ikiliğinde ikinci seçenektir yanadır. Uri Ram’ın eserlerine bakıldığında post-Marksist olduğunu öne sürmek yanlış olmaz.

Constellations, Hagar, Theory and Criticism gibi dergilerin hakem kurulunda yer alan Uri Ram akademik dünyada ilk önemli çıkışını 1993 yılında İbranice olarak yayımlanan “*İsrail Toplumunu: Eleştirel Yaklaşımlar*” isimli derleme kitapla yapmış; 1995’de yani doktor unvanını almasından üç yıl sonra New York Devlet Üniversitesi Yayınları’ndan İngilizce olarak çıkan “*The Changing Agenda of Israeli Sociology: Theory, Ideology and Identity*” başlıklı kitabı ile bilim çevrelerinde tanınan bir araştırmacı olmuştur. 2005’de “*İsrail’in Küreselleşmesi: Tel Aviv’de McDünya ve Kudüs’te Cihat*” isimli İbranice yayımlanan kitabıyla adından söz ettirmeye başlamış olan Uri Ram’ın bu kitabı, 2007’de Routledge Yayınları’ndan İngilizce “*The Globalization of Israel: McWorld in Tel Aviv, Jihad in Jerusalem*” adıyla yayımlanmıştır. Kitap, İsrail üzerine yayınlanmış en iyi kitap sayılarak 2008’de İsrail Çalışmaları Birliği Shapiro Ödülü’nü kazanmıştır. Ram’ın 2006’da İbranice “*Post’un Zamanı: İsrail’de Milliyetçilik ve Bilginin Siyaseti*” başlıklı kitabı yayımlanmıştır. Bu kitapla benzer içeriğe sahip “*Israeli Nationalism: Social Conflicts and the Politics of Knowledge*” başlıklı kitabı, 2011’de çıkmıştır. Bu çalışmada en çok istifade edilecek ana eser, Uri Ram’ın “*İsrail Milliyetçiliği*” kavramını incelediği bahsi geçen kitabı olacaktır.

Çalışma üç bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde post-Siyonizm yaklaşımının tarihsel kökeni,

ikinci bölümde Uri Ram'ın post-Siyonizm yaklaşımlarına dair yaptığı kuramsal sınıflandırma, üçüncü bölümde Uri Ram'ın post-Siyonizm yaklaşımı ve “Yeni İsrail” kavramı ilişkisine yer verilecektir. Çalışmada, belge tarama ve içerik çözümleme araştırma yöntemleri kullanılacaktır. Çalışmada adı geçen araştırmacıların doğum yılı ve yeri belirtilecek, bu sayede siyasal duruşlarına ve yaşadıkları döneme dair çıkarsama yapılmasına imkan tanınacaktır. Ayrıca post-Siyonizm kavramının gelişiminde köşe taşı sayılabilecek eserlerin açık adı belirtilecek, böylece başlıklarıyla kullanılan sözcüklerin Yeni İsrail projesini nasıl hazırladığına dikkat çekilmiş olacaktır. Çalışmada adı geçecek olan eserlerden İbranice başlıklı olanlar Türkçe'ye tercüme edilecek, İngilizce olanların başlıkları ise korunacaktır.

Çalışmada, 1948'de kurulan İsrail Devleti'nin tezi ile Oslo Barış Antlaşması uyarınca 1994'de kurulan Filistin Özerk Yönetimi'nin tezi bir diğerine tercih edilmeyecektir. İsrail-Filistin uyuşmazlığı, İsrail sınırlarının belirli olmaması, İsrail'in Yeruşalayim'i (Kudüs) 1950'de başkent ilan etmiş olmasına rağmen başta ABD olmak üzere uluslararası toplum üyelerinin elçiliklerini Tel Aviv'de bulundurmaya sürdürmesi, İsrail'in başkentini kendi belirleyemeyen ülke durumuna itilmesi, 21 Arap devletine ilave Filistin adıyla yeni bir Arap Devleti'nin kurulmasının haklılığı, Filistin Özerk Yönetimi'nin geleceği gibi polemiklere konu edilebilecek konularda değerlendirme yapılırken, mutlak nesnellik sağlanamayacaksa da, örneklerle yer verilirken, hem İsrail resmi tarihi hem yeni tarihçiler ekolü hem Filistin Diasporası tarih yazıcılığında kullanılan kavramlar bir arada kullanılacak ve böylece çalışma dilinin yansızlaştırılmasına gayret edilecektir. Yeni tarihçiler ekolüne paralel olarak İsrail'de işlevselciliği eleştiren yeni-sosyologların tahlillerinden çalışmada istifade edilecektir.

Oslo Barış Antlaşması'nın mimarlarından Rabin'in 1995'de Yahudi etnik-milliyetçi bir Mizrahi tarafından öldürülmesi, 2000-2005 yıllarında İkinci İntifada, Filistin sorununun çözümsüzlüğüne dair algının Ortadoğu'da İslamcı hareketleri radikalleştirmesi, Benjamin Netanyahu'nun başını çektiği neo-Siyonizm hareketinin yükselişi, İsrail'de post-Siyonizmin öldüğüne dair kanaati beslemekte ve hatta bu çalışmanın konusunu teşkil eden Uri Ram'ın post-Siyonizm yaklaşımının akademik yazında güncelliğini kaybettiğini düşündürmekte ise de; İsrail yurttaşı Müslüman Arapların askerlik ödevinden muafiyeti sürdürdüğünden ve Hıristiyan Arapların da askerlik ödevini geri hizmetlerde ifa etmeleri nedeniyle, İsraili Arapların 'eksik yurttaş' muamelesi görmeleri, askerlik ödevini yapan Dürzilerin yaşam koşullarının iyileştirilmemesi, İsrail Yahudiliği ile Diaspora Yahudiliği gerginliklerinin güncelliği tükenmeyen gerginliklerden olması, Yahudilik ve Musevilik kimliğinin kesişen öğeleri üzerine İsrail medyasında tartışmaların sürmesi (ateist veya deist Yahudi Musevi midir gibi), İsrail toplum hayatında Aşkenaz-Mizrahi kutuplaşmasının seçmen tercihlerini belirlemeye devam etmesi, ultra-Ortodoks Musevilerin (dini hukuk kurallarının uygulanmasından yanadırlar, mutaasıptırlar, anti-Siyonisttirler) İsrail siyasal hayatında güçlenmeleri, İsrail parlamentosunda (Knesset) Arap partilerinin milletvekilleri ile ultra-Ortodoks Musevilerin tartışmaları post-Siyonizm üzerine düşünmeyi gerekli kılmaktadır. Çalışmanın İsrail siyasetindeki, evrensellik ve özgünlük, liberalizm ve devletçilik, yurttaşlık ve kandaşlık gerilimini anlamlandırmaya hizmet etmesi bakımından Türkçe siyaset bilimi yazınına önemli katkı sunacağı düşünülmektedir. Çalışmanın Türkçe yurttaşlık yazınında yeni tartışmalar açması halinde, çalışmanın amacına ulaşacağı söylenebilir.

Post-Siyonizm Yaklaşımının Tarihsel Kökeni

Post-Siyonizm yaklaşımının tarihsel kökenine dair bir arayış, İsrail yeni tarihçi okulu ve yeni sosyoloji okulu içinde sayılan araştırmacıların çalışmalarına bakmayı gerekli kılar. Bununla beraber, Siyonizmden post-Siyonizme uzanan yolda, gazetecilerin, siyasetle aktif olarak uğraşanların katkısının ağırlığı oluşturduğunun altını çizmek gerekir.

Post-Siyonizmin gayri-resmi doğumunun hangi tarihte başladığına dair İsraili araştırmacılar arasında bir mutabakat yoktur (Gelber, 2008:2). Ancak genel eğilim, yeni-tarihçilik ile post-Siyonizmin doğuşu arasında zamansal paralellik olduğunu kabul yönündedir (Shapira, 1999:3). Yeni tarihçiliğin başlamasını tetikleyen başlıca ismin 1923 Kudüs doğumlu Filistinli Arap tarihçi Walid Khalidi olduğu söylenebilir. Oxford Üniversitesi formasyonlu Khalidi 1982'ye kadar Lübnan'da Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde çalışmıştır. Walid Khalidi ilk kez 1961'de, İsrail Bağımsızlık Savaşı'nda Filistinli Araplara 'soykırım' uygulandığı iddiasında bulunmuştur (Khalidi, 1988:5). İddianın 1961'de ilk defa dillendirilmesini 1956 İsrail-Arap Savaşı'ndan bağımsız değerlendirmeye imkan yoktur. Ekim 1956'da başlayan savaşta, İsrail, Sina Yarımadası'nı 1957 yılının ilk çeyreğinin sonuna kadar işgal altında tutmuş, 1952'de Mısır'da krallığa son veren Arap milliyetçi-sosyalist subay Cemal Abdül Nasır'ın (1918-1970) İsrail'e meydan okuması Arapların özgüvenini artırmış (Cleveland, 1999:302), anti-Siyonist Araplar İsrail Devleti'nin yıkılacağına dair ümitlenmişlerdir. Nitekim Mart 1957'de sona eren Süveyş krizinden yaklaşık bir yıl sonra Şubat 1958'de, Mısır ve Suriye birleşerek Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır. Ancak Yemen'in de katıldığı bu cumhuriyet, 1961'de dağılmıştır (Podeh, 1999:11). Ayrıca Nazi Almanya subayı Adolf Eichmann 1960'ta İsrail İstihbarat Servisi tarafından Arjantin'de yakalanmış, İsrail'e getirilmiş, soykırım tartışmaları İsrail siyasal ve toplumsal yaşamında gündem oluşturmuş, *The New Yorker* Dergisi için Eichmann Davası'nı izlemek üzere ABD'den İsrail'e giden Hannah Arendt'in (1906-1975) dava ile ilgili izlenimlerini yazması (Arendt, 2006) ve davanın dünya kamuoyuna malolmasının da etkisiyle; milliyetçilik, vatanperverlik, yurttaşlık, kandaşlık, uluslaşma gibi kavramlar üzerinde İsraili siyaset bilimciler derin tartışmalar yürütmeye başlamışlardır. İsrail'in Filistinli Arapları yurtlarından ettiği ve soykırıma uğrattığı yönündeki Khalidi'nin iddiası böyle bir atmosfer içinde dillendirilmiş, pro-Arap bilim dünyasında destek bulmuştur. Filistin uluslaşmasına kuramsal katkı sağlayan isimlerin başında sayılabilecek Khalidi, 1961'deki savını 1988'de yinelemiştir. Savını dile getirdiği makale, "*Plan Dalet: Master Plan for the Conquest of Palestine*" başlığıyla yayımlanmıştır. Bu tarih, İsrail resmi tarihi eleştirilerinin başladığı yıl olması bakımından önemlidir. Zira Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Ortadoğu'da yeni bir yapılanmaya gidilmesi gerekliliğinin dillendirildiği uluslararası siyaset atmosferindeki beklenti ile uyumlu olarak İsraili araştırmacılar Siyonist tarihi yeniden okumaya başlamışlar, geçmişte yapılmış sosyolojik tahlilleri yeniden gözden geçirme yolunu tutmuşlardır. Bu bağlamda, yeni tarihçilik ve yeni sosyoloji okulunun İsrail-Filistin barışına bilimsel destekle hizmette bulunduğu söylenebilir.

İsrail tarihine yeni gözle bakan ilk isim Simha Flapan'dır. Her ne kadar Flapan yeni tarihçiliğin yolunu açmışsa da, yeni tarihçiliğin başlangıcı sayılan yılda (1988) ölmüş olması nedeniyle,

yeni tarihçi okul içinde sayılmaz. 1917’de Polonya’da doğan Flapan, tarihi Filistin topraklarına ilk göçün başladığı Birinci Aliya’dan (1882-1903), Araplara yönelik dışlayıcılığın başladığı İkinci Aliya’ya (1904-1914), Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı İmparatorluğu’nun hakimiyetinden İngiliz hakimiyetine geçen Filistin’de özellikle İngiltere’nin manda yönetimi dönemindeki Yahudi-Arap ilişkilerine, 1947’de Birleşmiş Milletler Örgütü’nün (BM) kabul ettiği Taksim Planı’na, İsrail Devleti resmi tarihinin manda yönetimine karşı mücadele edilmiş olması bakımından “bağımsızlık savaşı” ve Diaspora Yahudi kimliğinin alternatifi yeni Yahudi kimliğinin oluşturulmasının başlangıcı olduğu için “özgürlük savaşı” saydığı 1948-1949 İsrail-Arap savaşına yeni gözle bakmıştır (Flapan, 1987:10). Flapan’ın yaptığı yeni okumanın ilk halinin 1984’te yayımlanan “*The Palestinain Exodus of 1948*” başlıklı makalede kendini gösterdiğini, 1984’ün İsrail-Lübnan Savaşı’ndan iki yıl sonraya denk geldiğini dikkate almak gerekir. 1984 yılı, işçi Siyonizminin Haavoda önderliğinde sosyal demokrasiye göre yeniden yapılanmasının başlangıç yılı olması bakımından önemlidir.

Flapan’ın makalesinden iki yıl önce, İsrail-Lübnan Savaşı ile aynı yıl yayımlanan Michael J. Cohen’in “*Palestine and the Great Powers, 1945-1948*” başlıklı kitabıyla; Bağdatlı Yahudi (Mizrahi) bir ailenin çocuğu olarak 1945’te dünyaya gelen Avi Shlaim’in 1988’de “*Collusion Across the Jordan: King Abdullah, The Zionist Movement, and the Partition of Palestine*” başlığıyla yayımlanan ve yayımlandığı yıl Siyasal Çalışmalar Birliği Mackenzie Ödülü’nü alan kitabını, yeni-tarihçiliğin ilk örneklerinden saymak ve post-Siyonizmin evriminde anmak gerekir. İsrail yeni-sosyoloji okulunun babası sayılan Yonathan Shapiro (1929-1997) ve tarih, siyaset bilimi, iktisat ve sosyolojiyi birleştirerek İsrail’de tarihsel sosyoloji yöntemini kullanan, hem yeni-tarihçi hem yeni-sosyoloji yazınında önemli bir isim Baruch Kimmerling’i (1939-2007) de anmak doğru olur. Kimmerling’in 1983’de çıkan “*Zionism and Territory: The Socio-Territorial Dimensions of Zionist Politics*” isimli kitabı, Siyonizmden post-Siyonizme giden yolda önemli köşe taşıdır. Öte yandan, “*post-Siyonizmin manevi babası kimdir?*” sorusunun yanıtını Ram’ın “*Uri Avneri*” olarak verdiğinin de altını çizmek gerekir (Ram, 2011:113).

1923 Almanya doğumlu, 1933’de tarihi Filistin topraklarına gelen Aşkenaz ailenin mensubu Uri Avneri’nin İsrail siyasal hayatında yeni bir İsrail vatansızlığı arayışının post-Siyonizmin tarihsel başlangıcını oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz. 1968’de çıkan “*Israel Without Zionists: A Plea For Peace in the Middle East*” başlıklı kitabında Avneri, Diaspora Yahudiliğinden farklı yerli bir “*İsraillilik*” önerisinde bulunur. 1956’da liderliğini üstlendiği, Boaz Evron, Shalom Kohen, Amos Kenan gibi isimlerle yürüttüğü “*Sami Hareketi*” (Silberstein, 1999:69) ile Ortadoğu’daki halkların yerlilik kimliğine dayalı bölgesel federasyon kurabileceğini savunan Avneri, 1967 Arap-İsrail Savaşı sonrasında, bu fikrinden vazgeçmiştir. Ancak Arapların ve Yahudilerin tarihi Filistin topraklarında birlikte yaşamasına imkan verecek yeni yurttaşlık biçimi üzerinde kafa yorması, bunu da gazete yazılarına yansıtması, onun, post-Siyonizmin manevi babası olarak anılmayı hak ettiğini düşündürmektedir.

Avneri’nin 1986’da yayımlanan “*My Friend, the Enemy*” isimli kitabı, İsrail Devleti’nin güvenlik talebinin karşılanmasıyla Filistinli Arapların kendi kaderlerini tayin hakkının bağdaştırılabilir

amaçlar olduğunu ortaya koyan bir kitaptır. Birinci İntifada'nın 1987'de başladığı akla gelirse, kitabın yayımlanma zamanı önemlidir. Mısır'daki Müslüman Kardeşler (İhvanü'l Müslimin, kuruluş yılı 1928) örgütünün Filistin'deki kolu olarak 1987'de kurulan Hamas'ın (Harekat el-Muqawama el-İslamiya) 2007'de Gazze'yi denetimi altına alması sonrasında, Gazze'ye yardım göndermeyi sürdüren İsrail sivil toplum hareketi, 1993'de Avneri tarafından örgütlenen Gush Shalom'un (Barış Koalisyonu) Avneri'nin düşüncesinin somut ifadesi olduğu söylenebilir. Tarihi Filistin'de iki devletli çözümden yana olan, İsrail Devleti'nin uluslararası toplum tarafından tanınan 1967 öncesi sınırlarına geri çekilmesi gerektiğini savunan, Kudüs'ün iki devlete başkentlik yapacağı gelecek için çabalayan Gush Shalom faaliyetlerinin neo-Siyonizm penceresinden anti-Siyonizm olarak nitelendirilmesi mümkünse de, yanlış olur. Çünkü anti-Siyonizm İsrail Devleti'nin tasfiyesini amaçlarken, Gush Shalom İsrail'in devlet olarak varlığını meşru görür (Lerner, 2012:113). Liberal Siyonizm ve işçi siyonizmi penceresinden de, İsrail'in Doğu Kudüs, Gazze Şeridi ve Batı Şeria'da Yahudiler için yeni yerleşim yerleri açması kabul edilebilir olmadığından, Gush Shalom faaliyetleri anti-siyonist faaliyetlerden sayılmaz. Revizyonist Siyonizm penceresinden ise, İsrail Devleti'nin Doğu Kudüs, Gazze Şeridi ve Batı Şeria'da Yahudiler için yerleşim yerleri açması kutsal kitabın gereğinin yerine getirilmesi sayıldığından, tarihi Filistin'in tamamında Yahudi devleti olması son amaç sayıldığından, aksi yöndeki girişim 'vatan hainliği' ve 'dinsizlik' olarak nitelendirilmeyi normalleştirir. Örneğin revizyonist Siyonist Mordechai Kedar, post-Siyonistlerin vatansızlığına sorgular (Kedar, 2013:20). Hatırlatmak gerekir ki, revizyonist Siyonizm, post ve neo'luların kullanımları benimseyen İsraili araştırmacılar için neo-Siyonizmin tarihsel öncelidir. Ancak revizyonist Siyonizmle veya neo-Siyonizmle ultra-Ortodoks Museviliği (haredi Judaism) karıştırmamak gerekir. Şu halde, Avneri'nin post-Siyonist ve Gush Shalom'un post-Siyonist bir sivil toplum hareketi olduğunu söylemek mümkündür.

Avneri'nin düşüncesinin yanı sıra, 1931 Almanya doğumlu, 1934'te tarihi Filistin topraklarına göçen Aşkenaz ailenin mensubu Akiva Orr'un post-ziyonizmin tarihsel evriminde katkısı olduğunu söylemek mümkündür. İsrail Bağımsızlık Savaşı'na cüzi katkısı olan donanmada görev almış Akiva Orr, savaştan hemen sonra İsrail Komünist Partisi'ne (Maki) üye olmuştur. 1962'de Maki'den ayrılan Orr, aynı yıl, İsrail Sosyalist Örgütü adıyla kurulan ancak çıkarttığı süreli yayının, Matzpen'in (pusula) adıyla anılan harekete katılmıştır. Arap ve Yahudi İsraili komünistler tarafından çıkartılan, hem Arapça hem İbranice yazılara rastlanan Matzpen, Siyonizmin her türünü emperyalizmin Filistin'deki karşılığı olarak görmüş, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni sosyalist emperyal güç sayarak, sömürünün sosyalist bloktan da gelebileceğini işaret eden yazılara sayfalarında yer vermiştir (Orr, 2007:69). Orr, Avneri'den farklı olarak, Filistin'de tek devlet olmasının gerekliliğine inanmıştır. Bu bakımdan, Orr'u anti-Siyonist saymak doğru olur (Ram, 2011:113). Orr'un görüşlerinin açık ifadesini bulduğu kitabının 1983'te çıkan "The Un-Jewish State: The Politics of Jewish Identity in Israel" olduğu söylenebilir. 1994'te yayımlanan "Israel: Politics, Myths and Identity Crises" kitabının da post-Siyonizm yaklaşımı içinde sayılması yanlış olmaz. Nitekim post-Siyonizmin içinde anti-siyonist öğelerin varlığını inkar etmek mümkün değildir (Ram, 2011:113).

Post-Siyonizmin tarihsel evrimine, Walid Khalidi, Simha Flapan, Michael J.Cohen, Avi Shlaim,

Yonathan Shapiro, Baruch Kimmerling, Uri Avneri ve Akiva Orr'un katkılarında başka, katkısı inkar edilemeyecek diğer iki isim Benny Morris ve Tom Segev'dir.

İsrail resmi tarih yazıcılığını eleştiren ve İsrail yeni tarihçi okul kurucusu sayılan Benny Morris, işçi Siyonizminin sembolü sayılan kibbutzda (İsrail'e özgü, tarıma dayalı ortak yaşam yerleşimi) dünyaya gelmiştir (Greilsammer, 2012:5). Morris'in post-Siyonizme katkısı, alternatif bir tarih okuması yapması çerçevesinde değerlendirilebilir (Morris, 2007). Morris, 1948 İsrail Bağımsızlık Savaşı'nda Filistin mülteci sorununun doğmasında İsrail Savunma Güçleri'nin (özellikle Hagana) sorumluluğunun yadsınamaz olduğunu ileri sürmüştür. İddiasına yer verdiği kitabı, 1987'de "*The Birth of the Palestinian Refugee Problem, 1947-1949*" adıyla çıkmıştır. Oslo Barış Görüşmeleri'nin yapıldığı yılda "*Israel's Border Wars, 1949-1956*" başlıklı kitabı yayınlanmıştır. Kitabı, post-Siyonist tarih anlayışıyla yazılmış önemli bir kitap olarak kabul etmek yanlış olmaz. Ancak Morris bugün kendini post-Siyonist saymamaktadır. 2000'den sonra kendine Siyonist demeyi seçmiştir. Morris'e, 2000 sonrası gelişmeler, Siyonizmin işlevini tamamlamadığını düşündürmüş gözüktür. 1995'te Rabin'in öldürülmesi, 2000-2005 yıllarında İkinci İntifada, 2005'te İsrail'in Gazze Şeridi'nden çekilmesi, 2007'de Hamas'ın El Fetih'le (Harekat el-Tahrir el Vatani el-Filistin) gerginliğinin artması ve Gazze'de Hamas'ın ve Batı Şeria'da El Fetih'in hakim konuma gelmesi, 2008-2009 Gazze Savaşı, Morris'i tarihi Filistin'de iki devletli çözüm yerine üç devletli çözüm arayışına itmiştir. 1949'da Gazze'yi Mısır'ın ve aynı yıl Batı Şeria'yı Ürdün'ün işgal etmesinden hareketle, iki Arap devletinin Arap-Filistin devleti kurulması taraftarı olmadıklarını düşünerek, Filistin Özerk Yönetimi'nin Gazzede Hamas ve Batı Şeria'da El Fetih olarak, İslamcı ve seküler iki örgüt olarak ayrılığını göz önünde bulundurarak; Morris, Gazze ile Mısır'ın ve Doğu Kudüs'ü içinde bulunduran Batı Şeria ile Ürdün'ün birleşerek, Filistin topraklarında Mısır, Ürdün ve İsrail olmak üzere, üç devletin barışı sağlayabileceğini düşünmektedir (Morris, 2009:109). Filistinli Arapların kendileri gibi Arap Mısır ve Ürdün halkıyla yeni birer devlet kurmalarının doğru olacağı kanısındaki Morris'in, İsrail toplumunun 1/5'ini oluşturan Arap İsraililerle, Yahudi İsraililerin barışçı yaşama sahip olmalarının üç devletli çözümle mümkün olduğu iddiasının istek değil, şartlardan kaynaklı zorunluluk olduğunun altını çizmek gerekir. Nitekim 1/5'i Arap olan İsrail toplumu bir yanda, altı milyon Arap mülteciler diğer yanda, barışın toprak uyuşmazlığını gidererek sağlanamayacağını düşünen Morris'in, demografik sorunun çözümünün şart olduğunu dikkate aldığı açıktır. Benzer kaygı Dov Waxman'da da vardır (Waxman, 2011). Zira Filistinli Arap mülteciler, Filistin Özerk Yönetimi'ne bağlı yaşayan dört milyonluk nüfusla birleştiklerinde; İsrail yurttaşı bir buçuk milyon Arap, İsrail Devleti'ne sadakat göstermeyi tercih etse de, seküler nüfusu az ve çoğunluğu radikal İslamcı on milyon nüfusa sahip Filistin-Arap devleti ile komşuluk olasılığı İsrail'i endişelendirmektedir (Dershowitz, 2014). Morris bu endişeyi anlamlandırmaya çalışan araştırmacılardan birisidir. Şu halde, iki tarafın benimseyeceği biçimde sorunun çözümünü istemesi, Arap-Yahudi ilişkilerini sıfır toplamı ilişki olarak görmemesi bakımından, Morris'i post-Siyonist saymak doğru olur.

Morris'in akademik çalışmalarının sağlayamadığı yeni tarihçiliğin popülerleşmesine, gazeteci olarak katkı sağlayan Tom Segev'i de post-Siyonizmin tarihsel evriminde önemli yer tutan çalışmalara imza atmış isim olarak saymak gerekir. 1945'te Kudüs'te doğan, siyaset bilimi ve

tarih formasyonuna sahip Segev, İsrail'in en eski günlük siyasi gazetelerinden,yayın hayatına 1918'de başlamış ve bugün liberal sol yayın çizgisine sahip Haaretz yazılarıyla post-Siyonizmin İsraililerce benimsenmesine katkı sağlamıştır. Morris'in yazdıklarını sadece akademisyenler okurken, Segev'in yazdıkları geniş kesimlerce okunabilmiştir.

Segev'in tarihi Filistin topraklarında İngiltere'nin Yahudilere devlet kurmak için izin vermediği ve engellediğine dair resmi tarih yazıcılığına yönelttiği eleştiriler (Segev, 1993), 1948-1949 savaşında Filistin'deki Arapların kaçtıkları ve mültecileşmenin kendi seçimleri olduğu yönündeki İsrail resmi tezini tartışmaya açması ve savaşta Araplarla Yahudilerin eşit güçte olmadıklarına dikkat çekmesi, Filistinli Arapların bölünmüş siyasal ve toplumsal yapısının Yahudiler tarafından kötüye kullanıldığına işaret etmesi, okul kitaplarında anlatılan tarih dışında tarih olabileceğini İsraililere düşündürmüştür. Zira Majid Al-Haj'ın 1995'te yayımlanan "*Education, Empowerment and Control: The Case of Arabs in Israel*" isimli kitabını bu çerçevede değerlendirmek mümkündür.Holokost'un İsraililik kimliğinin inşasındaki rolüne dair sorgulamaları, neo-liberal iktisat politikalarının etkisiyle İsrail'in her geçen gün daha fazla Amerikanlaştığına dair yazılarıyla bilinen Tom Segev'in kitaplarında konuşma dili üslubunu kullanması, kitaplarının kısa sürede yabancı dile tercüme edilebilmesini sağlamış, İsrail dışında tanınır olmasına imkan vermiştir. Hatta Segev'i akademisyenlerin önüne geçirmiş ve yeni tarihçi okulun kurucusu sanılmasına dahi yol açmıştır. 1984'te İbranice olarak yayımlanan, 1992'de İngilizce olarak çıkan "*1949: İlk İsraililer*" kitabı ile 1993'te İngilizce yayımlanan "*The Seventh Million: The Israelis and the Holocaust*" kitabını Segev'in post-Siyonizme katkısının göstergesi saymak doğru olur. İlâveten 2003'te yayımlanan "*Elvis in Jerusalem: Post-Zionism and the Americanization of Israel*" kitabı, post-Siyonizm tartışmalarına popüler kültür bağlamında bakmayı salık vermesiyle önemli katkı sunmuştur.

Post-Siyonizmin resmi doğum tarihi 13 Eylül 1993 olarak kabul edilmekle birlikte, Menachem Brinker'in '*post-Siyonizm*' kavramını açık olarak kullanmaya ilk yaklaşan isim olduğu söylenebilir. Zira Polonya Yahudilerinden bir ailenin mensubu İsraili halk bilimci Dov Noy'un yetiştirdiği Brinker, 1986 yılında '*tekufa betar Zionit*' (Siyonizmden sonraki dönem) demiştir (Ram, 2011:112). Brinker'in Hebrew (İbrani) Üniversitesi'nin akademik kadrosunda yetiştğini hatırlatmak gerekir. Ancak altını çizmek gerekir ki, Ram, '*post*' yerine '*sonra*' anlamına gelen '*betar*' kullanımını eksiklik sayar, postmodernizm tartışmalarının İbranice'de ifade edilmemiş olmasından kaynaklı Brinker'in '*post*' dememiş olduğunu söyler (Ram, 2011:112). Öte yandan, İbrani Üniversitesi'nin sosyal bilimler bölümlerinin Parsons'tan etkilenen Samuel N. Eisenstadt (1923-2010) tarafından yapılandırıldığı, geleneğin birden değişmesinin mümkün olmadığı, İbrani Üniversitesi toplum bilimcilerinin bugün de büyük çoğunluğunun '*post*' ve '*neo*' ile başlayan yaklaşımlara mesafeli durdukları dikkate alınırsa, Brinker'in '*betar*' kelimesini 1986'da kullanmış olmasının, düşünsel anlamda başlı başına bir devrim olduğu söylenebilir.

Post-Siyonizmi kelime olarak ilk kullanan isim kendi beyanına itibar edildiğinde, Erik Cohen'dir. Erik Cohen kelimeyi 1989'da verdiği derste kullanmış ve dersin notları 1995'te yayımlanmıştır (Ram, 2011:112). Cohen'in 1989'da verdiği derste kelimeyi kullanmış olmasının ispatı olmadığından, kelimeyi ilk kullanan olarak Cohen'i anmak isabetli gözükmemektedir. Nitekim

1995'te yayımlanmış olan ders notlarının 1989'dakinin aynısı olup olmadığı kesinleşmiş bir bilgi değildir.

Her ne kadar 'post-Siyonizm' kelimesini kullanmasa da, 'Yahudi ulusu' yerine 'İsrail ulusu' kurgulanabileceğini düşünmesi bakımından, Ram; post-Siyonizm tarihi içinde, Boaz Evron'un 1988'de İbranice ve 1995'te İngilizce yayımlanan "*Jewish State or Israeli Nation*" kitabını da anar (Ram, 2011:112). Hatırlatmak gerekir ki, Evron da, Avneri gibi gazetecidir, 1956'da Avneri'nin liderliğini üstlendiği, "*Sami Hareketi*" içindeki önemli isimlerdendir. Ram, Evron'un katkısına benzer katkı olarak gördüğü Joseph Agasi'nin katkısını da post-Siyonizmin evriminde önemli bir katkı sayar (Ram, 2011:112). Bilim felsefecisi Joseph Agasi, Karl Raimund Popper'in öğrencisi olmuştur. Tel Aviv Üniversitesi'nde de çalışmış olan Agasi'nin 1999'da yayımlanan "*Liberal Nationalism for Israel: Towards an Israeli National Identity*" başlıklı kitabında 'post-Siyonizm' kelimesini kullanmadığının altını çizmek gerekir.

Post-Siyonizmin tarihsel kökenini tespit etmeye dair her çabanın peşinen eksik olacağını öne sürmek yanlış olmaz. Agasi'nin (2009) "*İsrail ulusu*" ibaresini ilk kullanan kişinin Hillel Kook (1915-2001) olduğunu söylediği, Kook'un ise revizyonist Siyonist Zeev Jabotinsky (1880-1940) ile benzer görüşlere sahip olduğu dikkate alınır, Jabotinsky düşüncesinin de bugün neo-Siyonizm hareketinde vücut bulduğu akla gelirse, her ne kadar Uri Ram reddetmekteyse de, post-Siyonizm ile neo-Siyonizm arasında kısmi ortaklıklar olduğu da düşünülebilir. Post-Siyonizm içinde anti-Siyonist öğeler olduğuna dair Ram'ın tespiti (Ram, 2011:113) ile post-Siyonizmle neo-Siyonizm arasında kısmi ortaklıklar olduğu tespiti bir arada değerlendirildiğinde, mantık ilkelerini zorlayacak bir durumla karşı karşıya kalınır. Bu zorlanmayı bir kademe daha yukarıya taşımak gerekirse; post-Siyonizmi, liberal ve işçi Siyonizminin 21. yüzyıldaki olgunlaşmış hali olarak görme eğilimindeki herkese itiraz eden ve 'post' eki arkasında 'ırkçılık' yatmaya devam ettiğini düşünen Ilan Pappé'nin post-Siyonist sayılması nasıl açıklanabilir? Her ne kadar İsraili tarihçi Pappé anti-Siyonist olduğunu söylemekte ise de, onun bir Yahudi olmasından dolayı anti-Siyonist olamayacağını düşünen araştırmacılar vardır. Fakat Pappé'nin (1992) yorumları, Khalidi (2001), Abdel (2007), Masalha (2011) gibi isimlerin yorumlarına benzemektedir ve bu isimler anti-siyonisttirler. Gerçi Filistinli Arap tarihçilerin bazıları, Pappé'yi kendi tezleri bakımından iyimser bir ifadeyle "*non-siyonist*" saymaktadırlar. Şu halde, 'anti' ile 'non' arasındaki fark nedir?

Non-Siyonizm'deki 'non' Siyonizme kayıtsızlık olarak nitelendirilebilir. Ancak bu, Pappé için kullanılırsa, Pappé'ye büyük haksızlıktır. Pappé'nin yeni tarihçilikte yöntem önerisi, sadece Filistinli Arap sözlü tarihçiliğine dayanmayı esas alır, İsrail'in resmi tezini dışlamayı gerekli görür. Öyle ki, en çok takdir ettiği isimlerden bir tanesi Filistin uluslaşmasına katkı sağlayan, İsrail Bağımsızlık Savaşı'nda Filistinli Araplara 'soykırım' uygulandığı iddiasında bulunan Filistinli Arap tarihçi Walid Khalidi'dir. Öte yandan, Pappé'nin Benny Morris gibi İsrail Devleti resmi tarih yazıcılığını eleştirmesi nedeniyle yeni tarihçi sayıldığı akla geldiğinde, her yeni tarihçinin post-Siyonist olmayabileceğini düşünmek gerekir. Öyleyse, post-Siyonizm ile Siyonizm arasında kopuştan ziyade bir devamlılık mı vardır? Ancak kopuş veya devamlılık, hangi Siyonizm ile post-Siyonizm arasındadır?

Tom Segev'e göre, Theoder Herzl erken post-Siyonisttir (Segev, 1992:98). Segev'e hak verilir ise, Dünya Siyonist Örgütü'nün 1897'de kurulmasını sağlayan, Siyonizmin kuramcısı Herzl'in (1860-1904) siyonizm yaklaşımı post-Siyonizmde yaşamaya devam etmektedir. Herzl, liberal Siyonizmin temsilcisi sayıldığına göre (Segev, 1992:16), post-Siyonizm liberalizm özü taşımaktadır. İsrail'in ilk devlet başkanı Chaim Azriel Weizmann (1874-1952) liberal Siyonizme bağlı olduğuna göre, işçi Siyonizmine ve revizyonist Siyonizme uzak kalmayı tercih ettiği dikkate alındığında, Weizmann'ı da erken post-Siyonist saymak yanlış olmaz. Şu halde, işçi Siyonizmine bağlı, İsrail'in ilk başbakanı David Ben-Gurion (1886-1973) hayatta olsaydı, post-Siyonist olur muydu? Onun post-Siyonist olup olmayacağını cevabını vermek zordur. Ancak İsraili tarihçi ve Siyonist tarihçiliğin kraliçesi sayılan Anita Shapira'nın 2014'te İngilizce yayımlanan, İbraniceden tercüme kitabı "*Ben-Gurion: Father of Modern Israel*" esas alınır, post-Siyonizmin manevi babası olarak Ben-Gurion'u saymak yanlış olmaz. Ben-Gurion pragmatik bir siyasetçi olarak kitapta tanıtılır ve zamana ve mekana göre, düşüncelerin değişmesine itiraz etmeyen bir siyasetçi olarak, post-siyonizmi, işçi siyonizminin 21. yüzyıl karşılığı görebilir. Şu halde, Zimmermann'ın Hannah Arendt için "*erken post-Siyonist*" demesi, makale başlığını "*Hannah Arendt, the Early Post-Zionist*" olarak seçmesi şaşırtıcı değildir (Zimmermann, 2001:165).

Yanlış anlamaya mahal vermemek için belirtmek gerekir ki, Hannah Arendt (1906-1975) bir Siyonist değildir. Ancak 1930'lu yıllarda Avrupa'da yükselen ve dizginlenemeyen Yahudi karşıtlığı ile mücadelede Siyonizmin öneminin farkındadır. Richard J. Bernstein'in Arendt için; Hans Jonas, Walter Benjamin ve Gershom Scholem'den farklı olarak Siyonizme kayıtsız bir aydın olduğu iddiasında bulunduğu altını çizmek gerekir. Arendt'in baba'dan büyükbabasınının (paternal grandfather) Siyonizme düşmanca baktığını, Siyonizmi savunmanın Almanya'ya sadakati örselediği fikrinde olduğunu belirten Bernstein'a göre, Arendt'in "*Almanya benim anadilim, felsefem ve edebiyatım*" sözü Arendt'in Siyonizme yaklaşımını ortaya koyan önemli cümledir (Bernstein, 1996:15). Bununla beraber, Siyonizmin Yahudi özgürleşmesi için 1930'lu yıllarda tercihten ziyade zorunluluk haline geldiğini Arendt'in gördüğünü söylemek yanlış olmaz. Arendt, Dünya Siyonist Örgütü için çalışan Kurt Blumenfeld'e (1884-1963) Yahudi gençlerin Filistin'e göçünün (aliyah) örgütlenmesinde yardım etmiştir (Young-Bruehl, 2004).

Post-Siyonizmin tarihsel kökenini tespit etmeye dair çabanın ortaya koyduğu ilginç bir durum vardır. Bunu belirtmek köken tartışmasının çerçevesini çizecek olması bakımından çok önemli olabilir. Geçmiş dönemde yaşamış ve/veya halen yaşamakta olan, gençliğinde komünist, sosyalist, sosyal demokrat, anarşist, liberal demokrat olmuş isimlerin düşünceleri ile post-Siyonizm arasında ilişki kurulabilmesi, post-Siyonizmin kökenine dair 13 Eylül 1993 öncesine dair oydaşma sağlanamayacaksa da; Amerikan siyasal hayatındaki cumhuriyetçi ve demokrat ikilik esas alınır, post-Siyonizmin, Amerikan siyasal hayatındaki demokrat cepheye işaret ettiği söylenebilir. Nitekim Ram, İsrail siyasal hayatını neo-Siyonist ve post-Siyonist ikiliği üzerinden tahlil etmektedir. Amerikan muhafazakarları ile neo-Siyonistleri, Amerikan demokratları ile post-Siyonistleri eşleştirdiği açıktır (Ram, 2011:40) Şu halde, revizyonist Siyonizmi neo-Siyonizmin, liberal Siyonizmi ve işçi Siyonizmini post-Siyonizmin atası saymak mümkündür. Amerikan siyasetinde kişiye "*liberal*" demenin "*solcu*", "*muhafazakar*" demenin "*sağcı*" demek

olduğu akla gelirse, Avrupa düşüncesi ürünü liberal Siyonizmin ve işçi Siyonizminin, İsrail'deki Amerikanlaşmaya paralel olarak Amerikan soluna ve revizyonist Siyonizmin de Amerikan sağına tahvili biçiminde anlamlandırma doğru gözükmektedir. Ayrıca post-Siyonizm manevi babası sayılabilecek isimlerin ya Filistin dışında doğmuş ya da devletsiz dönemde Filistin'de doğmuş (sabra) kişiler olduğunun altını çizmek gerekir. Bu ise, post-Siyonizmin yeniliğine dair kuşku uyandırır.

Son tahlilde, evrensellik ve özgürlük ikileminde evrensellik, liberalizm ve devletçilik ikileminde liberalizm, yurttaşlık ve kandaşlık ikileminde yurttaşlık vurgusu yapan İsrail tarihinden her portrenin, post-Siyonizmin evrimine katkısı olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla post-Siyonizmin “*Yeni İsrail*” tahayyülünün Pettit’in (1997) kavramsallaştırdığı “*tahakkümsüzlük olarak özgürlük*” kavramında ifadesini bulduğu, “*Yeni İsrail*” projesinin liberal-cumhuriyetçi yaklaşımla yapılandırılacak bir İsrail anlamına geldiği söylenebilir.

Uri Ram’ın Post-Siyonizm Yaklaşımlarına Dair Yaptığı Kuramsal Sınıflandırma

Uri Ram İsrail’in hem Yahudi hem demokratik devlet olamayacağını düşünür. Post-Siyonizmin İsraililerce içselleştirilmesiyle İsrail’de siyasal rejimin demokratikleşmesi arasında pozitif yönlü ilişki olduğu kanaatindedir. Ram, dinci-ırkçı yaklaşım olarak nitelendirdiği neo-Siyonizmi anti-demokratik bulur (Ram, 2011:112) ve İsrail’in geleceğinin post-Siyonizm ve neo-Siyonizm kutuplaşması ekseninde şekilleneceği kanaatindedir. Uri Ram, post-Siyonizm yaklaşımlarını dört kurama göre sınıflandırır: post-ideolojik yaklaşım olarak post-Siyonizm, post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizm, post-koloniyalist yaklaşım olarak post-Siyonizm, post-marksist yaklaşım olarak post-Siyonizm.

Ram’a göre, post-ideolojik yaklaşıma göre post-Siyonizm, kültürel normalleşme sürecidir. Zira Siyonizmin amacına ulaştığı ve dolayısıyla Siyonizm sonrası aşamaya geçtiği düşüncesi bu yaklaşımın esasını oluşturur (Ram, 2011:118). A. B. Yehoshua’nın İbranice olarak 1984’te yayımlanan “*Normale Övgü: Siyonizm Üzerine Beş Deneme*” kitabındaki “*tırmanıcı dağın zirvesine ulaştıktan sonra artık tırmanıcı değildir*” biçimindeki teşbihine dikkat çeken Ram, post-ideolojik yaklaşıma göre post-Siyonizmin 1960 yılındaki Daniel Bell’in “*ideolojinin sonu*” savının İsrail’deki karşılığı olduğunu söyler (Ram, 2011:119). Ram’a göre, Menachem Brinker ve Moshe Berent yaklaşımın başlıca temsilcilerdir. 1986 yılında “*tekufa betar Zionit*” (Siyonizmden sonraki dönem) diyen Brinker (Ram, 2011:112) ve siyaset felsefesinde eski Yunan polislerini “*devletsiz toplumlar*” olarak nitelendirmek gerektiği savıyla tanınan Moshe Berent (1996), Ram’a göre liberal Siyonizm ile bağlarını koparamamıştır. Nitekim Ram, post-ideolojik yaklaşıma göre post-Siyonizmin, diğer post-Siyonizm yaklaşımları içinde İsrail kurucu düşüncesi olarak Siyonizme en yakın yaklaşım olduğunu iddia eder (Ram, 2011:119). Bu şaşırtıcı değildir. Çünkü Yitzhak Laor, Brinker’i “*devlet destekli tarihin arşivcisi*” olarak nitelendirir (Laor, 2001:60).

İsrail’in kurulmasıyla, Yishuv (İsrail Devleti’nin kuruluşu öncesi Filistin’deki Yahudi topluluğu)

üyeliliğinin İsrail yurttaşlığına dönüştürülmesi gerektiğini savunan, devletli döneme geçişle birlikte, kısmi çıkar yerine genel çıkarın, yarı-gönüllülük yerine bağlayıcı ödevin geçtiğini beyan eden, Yishuv ile devletleşme sonrasındaki Mamlakhtiyut arasında süreklilik gören David Ben-Gurion'un (Shapira,1997) devletli aşamaya geçtikten sonra Yahudi Ajansı'nın görevini tamamladığı yönündeki savına işaret eden Ram, post-ideolojik yaklaşıma göre post-Siyonizmdeki "post" ibaresinin Ben-Gurion'un algısının benzeri biçimde algılanabileceğini belirtir (Ram, 2011: 119). Ram'a göre, bu yaklaşımda, Siyonist aşama "olmakta oluş" (becoming) ve post-Siyonist aşama "olmuş olmak" (being) olarak nitelendirilir (Ram, 2005a:34). Ram, geçişin memnuniyet içermesinden daha çok endişe oluşturmasının bu yaklaşımın özelliği olduğunu ve bu yaklaşıma göre, post-Siyonizmin bir tercih değil kabullenme olduğunu söyler (Ram, 2005a:34). Post-Siyonizmi "anomi" olarak gören Erik Cohen'e göndermede bulunan Ram (2011:119); Cohen'in, Siyonizmi radikal bir dönüşüm (radikal aydınlanma) olarak kabul etmesi, zaman içinde bu dönüşümün rutinleşerek, toplumun genelince kabul edilmiş meşrulaştırma sisteminin yok oluşu anlamına gelen post-Siyonizm aşamasına geçildiğini düşünmesi bakımından, yeni duruma endişeyle bakanlardan olduğunu düşünür. Eisenstadt'ın Siyonizmin sönümlenmesini "orijinal kalıbın kırılması" (Aşkenazler liderliğindeki Siyonizmin çözülmesi) biçiminde okuduğuna dikkat çeken Ram (2005a:34); Eisenstadt'ı post-Siyonizmi isteksiz fakat mecburiyet olarak kabullendiği için "bilişsel post-Siyonist" saymanın mümkün olduğunu savunur (Ram, 2011:119). İsrail'de laiklik üzerine eserleriyle tanınan Eliezer Don Yehiyah ve Charles Liebman'ın "vizyonsuz devlet" veya "hizmet devleti" dediği devlet örgütlenmesini, post-Siyonist devlete karşılık gelecek bir biçimde yorumlamanın mümkün olduğunu düşünen Ram (2005a:34); post-ideolojik yaklaşıma göre post-Siyonizm altında anılabilecek aydınların "olgunlaşmış liberal devlet" olarak Yeni İsrail tahayyül ettikleri kanaatindedir (Ram, 2005a:35).

Ram'a göre, post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizm, post-ideolojik yaklaşım olarak post-Siyonizmin aksine;post-Siyonizmi, Siyonizmin olgunlaşmış aşaması olarak görmez. Bilakis Siyonizm ölmüş olan ve zaten ölmesi gereken bir ideolojidir (Ram, 2011:119). Çünkü post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizm, milliyetçiliğin her türünü baskıcı bulur ve post-milliyetçiliği özgürleşme olarak kabul eder. Bu yaklaşımın "ötekilik, farklılık, çokkültürlülük" kavramlarına vurgu yaptığının altını çizer, post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizmin bahsi geçen kavramların şemsiyesi eğilim olduğunu söyler (Ram, 2005a:35). Ariella Azoulay ve Adi Ophir'in 1998'de Tikkun'da yayımlanan "100 Years of Zionism: 50 Years of Jewish State" başlıklı makalesini bu yaklaşım için örnek gösterir (Ram, 2011:120). Ram, yaklaşımın iki türü olduğunu söyler: Foucaultcu ve Habermasçı post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizm (2005a:36). Foucaultcu post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizme göre, kimliklerin özgürce yaşanması önemlidir. Siyonizm tek tipleşme getirdiğinden, yaklaşım Siyonizmi kimlikleri bastırmakla itham eder. Ram'a göre, Foucaultcu post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizm, her kimliğin farklı tarihsel okuma yaptığını kabul eder,mevcut rejimin yapı-sökümüne uğratılması gerektiğini öne sürer (2005a:36). Siyonizmin bilgi/güç ağının çözülmesini demokratikleşme sayan yaklaşım, gerçeklik ve doğruluk tanımlarını sorgulamayı önerir. Foucaultcu post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizm için Schweid'in "post-modernizmin İsrail biçimi" dediğini hatırlatan Ram

(2011:120) Schweid'in aralarında olduğu modernist aydınların post-modernizmi toplumun birlik ve beraberliğini çözücü yaklaşım olmakla itham ettiklerinin altını çizer (Ram, 2011:120). Ram, Laurence Silberstein'in 1999'da İngilizce yayımlanan "*Postzionism Debates: Knowledge and Power in Israeli Society*" isimli kitabını Foucaultcu post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizme örnek gösterir (Ram, 2005a:36). Silberstein kitabında, post-Siyonizmi, inkar edilmiş kimliklerin seslerini yükseltmesi olarak anlamlandırır (Silberstein,1999:124). Habermasçı post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizm ise, kimlik merkezli Foucaultcu post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizmden farklı olarak vurguyu yurttaşlığa yapar. Brubaker'e (1994) göndermede bulunan, etnik-milliyetçilikle teritoryal milliyetçilik (yurtseverlik) arasında ayrımın önemli olduğu fikrindeki Ram (2011:120), Habermasçı post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizmin, post-milliyetçilik türü olarak anayasal milliyetçilikten yana olduğunu söyler. Nitekim anayasal yurttaşlığa göre devlet-yurttaş ilişkilerinin düzenlenmesi gerektiğini savunan bu yaklaşımın, gelecek üzerinden yurttaşlık kurguladığına işaret eden Ram, Habermasçı post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizmin "*İsraillilik*" vurgusu yaptığına işaret eder (Ram, 2005a:36). Foucaultcu post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizmin Yeni İsrail projesi, her halkın kendi öz-yönetimi olması, kimliklere dayalı bir koalisyon olarak toplum iken; Habermasçı post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizmin kimlikçiliği kabileler toplumu yaratması bakımından tasvip etmediğini düşünen Ram; Habermasçı post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizmin temsilcisi olarak, 1989'da yayımlanan "*Land, Labour and the Origins of the Israeli-Palestinian Conflict, 1882-1914*" kitabıyla bilinen Gershon Shafir'i gösterir (Ram, 2011:91).

Ram'a göre (2011:121), Foucaultcu ve Habermasçı, iki yaklaşım da, İsrail siyasal ve toplumsal hayatında, Diaspora ve anayurt, zayıflık ve güçlülük, pasif ve aktif Yahudi, Holokost ve kahramanlık gibi ikilikleri reddeder. İsrail'e göç etmeyen Diaspora üyelerinin zayıf ve pasif Yahudiler olduğuna, İsrail'i dünyadaki tüm Yahudiler için anayurt devleti olarak kurmakla büyük bir özveri örneği veren İsrail Devleti kurucu babalarının kahramanlıklarının yadsınamayacağına dair İsrail resmi devlet görüşünü (Ram, 1995b) yanlışlayan her iki post-modernist yaklaşımın, iktisadi değil kültürel, siyasal etkenleri öne çıkardığını düşünen Ram; Foucaultcu ve Habermasçı post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizmin, Siyonizmin zıddında anlam bulduğunu öne sürer (Ram, 2011:121).

Ram'a göre (2005a:37), post-kolonyalist yaklaşım olarak post-Siyonizm, post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizmin özel biçimidir. Post-modernizmin modernizme meydan okuyuşunu ve Batı-Doğu karşıtlığını birleştiren yaklaşım, Siyonizmi Batılı ve post-Siyonizmi Doğulu kimlikle eşleştirir. Sömüren Batı ve sömürülen Doğu kutuplaşmasını esas alan post-kolonyalist yaklaşım olarak post-Siyonizm, bir bakıma, Siyonizmle ötekileştirilenlerin kendilerini öteki kılanlarla hesaplaşmasına imkan verir. Ötekilik yerlilikle buluşur ve mağduriyet vurgusu öne çıkar. Zira Ram bu yaklaşımın Filistinli Arap ve Mizrahi (Doğulu Yahudi) kimliklerini birbirine bağladığını belirtir (Ram, 2011:121). Edward Said'in oryantalizm eleştirisinden beslenen, birden fazla kimlik taşıyanları "*sınırdı yaşamalar*" diye gören Bhabha(1990) ile alt-üst kimlik çözümlemesiyle tanınan Ranajit Guha düşüncesinin (1982) melez biçimi olarak Ram tarafından anlamlandırılan post-kolonyalist yaklaşım olarak post-Siyonizm, "*tireli*" kimlikler yaratmayı özgürleşme sayar

(Ram, 2011:83). Öyle ki, mazlum-mağdur ikiliği ile Doğu-Batı, Mizrahi-Aşkenaz, Arap-Yahudi ikiliklerini aşmak, tireli kimlikler dünyası yaratmakla mümkün görülür (Ram, 2005a:37). Batı sömürgeciliğinin yerli biçimi olarak gösterilen Siyonizm eski kimlikleri bastırıldığı için, post-Siyonizm eski ve yeni kimlik adlarının birlikte anılmasına imkan veren bir durum olarak kabul edilir. Bu bağlamda, Yeni İsrail'in tireli kimliklere sahip yurttaşlardan meydana gelmenin projesi sayılması doğru olur. Aşkenazlar, Batılı sömürgecilerin temsilcisi iç sömürgeciler olarak görülür (Ram, 2011:84). Siyonizmde Araplar ve Mizrahilerin "içerdeki öteki" olarak görüldüğünü savunan post-kolonialist yaklaşım olarak post-Siyonizm, oksidentalizm-oryantalizm ayrımını esas alır (Ram, 2011:121). Toplum içi bölünmeleri, toplum içi hiyerarşik tabakalanmayı görmeye izin verir (Ram, 2011:86). Zira post-Siyonizm, dominant/hegemon Aşkenazların ayrıcalıklarına son vermenin adı olur. Batı'ya öfke ile Aşkenazlara öfke birleşir ve iç düşman tanımı Siyonizmden post-Siyonizme ters yüz olur. Sömürülen ötekinin mağduriyeti, tarihi yeniden okumayı gerekli kılar. Siyonizm koloniyalizmle, post-Siyonizm de-koloniyalizm ile eşleştirilir (Ram, 2011:68).

Avrupalı-Aşkenaz-Beyaz-Kolonial (sömürgeci) hareket olarak Siyonizmin, bu kimliklere sahip olmayan Ortadoğulu-Mizrahi ve koyu renkli Yahudileri içiçileştirdiğini, bir diğer deyişle 'zenci Yahudi' (Etiyopyalı Yahudiler örneğindeki gibi siyahi olmakla sınırlı olmayan örneğin Iraklı Yahudileri, İranlı Yahudileri, Mısırlı Yahudileri içeren anlamda) yarattığını savunan post-kolonialist yaklaşım olarak post-Siyonizm, kurbanlaştırılanların özneleşmesi olarak gördüğü post-Siyonizmi, de-Siyonizm (Siyonizmsizleşme) olarak anlamlandırır (Ram, 2005a:37). Yahudi toplumunun "biz" dediğini yapı-sökümüne uğratar, işçi Siyonizmi uygulamalarının Aşkenazleri ayrıcalıklı Yahudi kıldığını vurgulayarak, ülkenin kaynaklarına erişimde eşitliğin olmadığı halde "biz" iddiasının sahte bir iddia olacağına dikkat çeker (Ram, 2011:122). Yaklaşım, Aşkenazların birinci sınıf, Mizrahilerin ikinci sınıf, İsraili Arapların üçüncü sınıf yurttaş sayılmalarını görmeye izin verir. Yaklaşım İsrail'de çalışmak için bulunan Güneydoğu Asyalılar ve İsrail yurttaşlığına sahip olmayan Filistinli Arapların insan görülmediklerini, İsrail'de siyasal, iktisadi ve toplumsal hayatın her alanında hiyerarşik konumlanmanın izlenebildiğini, insanlık dışı durumun müsebbibinin Siyonizm olduğunu savunur. Öyle ki, Siyonizm kültürel ırkçılığa dayalı sömürü sistemi kurmuştur ve bunun tasfiyesi post-Siyonizmdir. Ram'a göre (2011:122), yaklaşımın başlıca temsilcileri 2006'da çıkan "The Arab Jews: A Postcolonial Reading of Nationalism, Religion and Ethnicity" isimli kitabıyla bilinen Yehuda Shenhav ve İsrail'deki siyasal rejimin, 1994 öncesi Güney Afrika apartheid rejimi gibi bir rejim olduğunu, İsrail'de liberal demokrasi değil etnokrazi olduğunu savunan Oren Yiftachel'dir (Ram, 2011:122).

Ram'a göre, post-marksist yaklaşım olarak post-Siyonizm, diğer üç yaklaşımdan İsrail'deki siyasal ve toplumsal dönüşümün yanı sıra iktisadi dönüşümü de dikkate almak bakımından ayrılır. Zira yaklaşım, kapitalizmin post-Fordist örgütlenmesinin sonucu olarak sınıflar arası dengedeki değişimi anlamlandırmak bakımından post-modernist öğeler taşımakla birlikte, Ram'a göre (2011:122) iktisadi-toplumsal değişimi ve siyasal-toplumsal değişimi bir arada ilişkilendirerek ele alarak, post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizmden farklılaşır ve İsrail siyasal, iktisadi ve toplumsal yaşamına dair daha ayrıntılı çözümleme yapmaya izin verir. Doğrusal ilerlemeci tarihçiliği ve determinizmi dışlamak bakımlarından post-modernist yaklaşımı andırmakla birlikte

(Ram, 2005a:38), post-marksist yaklaşım olarak post-Siyonizmin, sadece yöntemsel benzerliği dayanarak post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizmle özdeş sayılmasının yanlış olacağı kanaatindeki Ram'a göre (2011:28), Siyonizmden post-Siyonizme geçiş, yaklaşıma göre, Fordist kapitalizmden post-Fordist kapitalizme, hiyerarşik-bürokratik firmadan esnek-girişimci ağ örgüsüne, Keynezyen politikalarından, iktisadi müdahalecilikten ve üretimci kalkınmacılıktan neo-liberal politikalara ve tüketimci ekonomiye, işgücü piyasasında kolektif ücret belirlemecilikten düzenlenmemiş işgücü piyasasına ve esnek istihdama, Avrupa tipi refah devleti modelinden Amerikan tipi güvenlik ağı devlet modeline ve ulusal ekonomiden küresel ekonomi algısına geçiş anlamına gelir. Bu geçişler, İsrail'de sermaye-emek-devlet ilişkisindeki güç dağılımını kökten değiştirmiştir (Ram, 2005a:39). Korporatizm ile Fordist kapitalizm eşleştirmesi yapan yaklaşım, neo-liberal iktisat politikalarının uygulanmasıyla bozulan gelir dağılımının sonucu olarak etnik-dinsel kimliklerin piyasada mübadele değeri kazandığını görmeyi olanaklı kılar (Ram, 2011:122). Serbest piyasada, etnik-dinsel kimliklerin adeta fiyatlandırıldığını, geçinmenin araçları haline geldiğini savunan yaklaşım, bir bakıma neo-liberal kapitalizmi feodalizme geri dönüş olarak anlamlandırır. Öte yandan, küreselleşme karşıtı olmanın küreselleşme sürecinin meydana getirdiği yeni durumu ortadan kaldırmayacağını öne süren post-marksist yaklaşım olarak post-Siyonizm, İsrail toplumunun kimlik gruplarına bölünmesini, kabileleşme olarak nitelendirir. İsrail geleneksel iktisadi rejiminin kolektivist olduğunu vurgulayan yaklaşım, Yahudi yerleşimcilik politikasını koloniyalizm olarak okur (Ram, 2011:74). Yatırım için cazip olmayan tarihi Filistin topraklarını yerleşime açmak için bir ulusal proje olarak devletli dönem öncesi için Siyonizmin zorunluluk olduğunu dikkate alan yaklaşım, Siyonizmin 1950'li yıllardan itibaren tasfiye edilmemiş olmasını sorun görür (Ram, 2011:122). 1992'de çıkan "*Labour and Political Economy in Israel*" kitabı ile tanınan Michael Shalev'i, Ram, yaklaşımın temsilcisi sayar (Ram, 2011:122).

Post-Siyonizm kavramının resmi doğum tarihi 13 Eylül 1993 olarak kabul edilirse, her ne kadar genellemecilik yapmak pek çok ayrıntının ihmaline sebebiyet verdiği için isabetli olmasa da, bu riski göze alıp bir genelleme yapılırsa; 1993 öncesi ve sonrası İsrail siyasetindeki dönüşüm isimlendirilmek istenirse, işçi Siyonizminin ve liberal Siyonizmin post-ideolojik yaklaşım olarak post-Siyonizme, neo-marksizmin Foucaultcu veya Habermasçı post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizme, ortodoks-marksizmin post-koloniyalist yaklaşım olarak post-Siyonizme, sosyal demokrasinin ve anarşizmin post-marksist yaklaşım olarak post-Siyonizme evirildiği söylenebilir. Dolayısıyla İsrail'de post-Siyonizme sert eleştirilerin İsrail sağından gelmesi şaşırtıcı değildir. Neo-Siyonizm penceresinden post-Siyonizm, anti-İsrail bir yaklaşım olarak anlamlandırılır (Kedar, 2013:20). Ram'ın evrensellik ve özgürlükçülüğü post-Siyonizmin, yerellik ve cemaatçiliği neo-Siyonizmin özelliklerinden saymasını (Ram, 2011:123) doğru bulmak mümkündür. İsrail siyasetindeki post-Siyonizm ve neo-Siyonizm kutuplaşmasını toplum içi medeniyetler çatışması olarak gören Ram; değişim, açıklık, bireysellik, demokratlık ile post-Siyonizmi; değişmezlik, kapalılık, militarizm, cemaatçilik, otoriterlik ile neo-Siyonizmi eşleştirmektedir (Ram, 2011:124). Bu bağlamda, aydınlanmacı Musevilik ve Ortodoks Musevilik biçimindeki 19. yüzyıl Musevi felsefesindeki kutuplaşmanın yerini, post-Siyonizm ve neo-Siyonizm kutuplaşmasına bıraktığı söylenebilir (Ram, 2011:124).

Ram, post-Siyonizmin sadece neo-Siyonizm tarafından eleştirilmediğini, kimi liberal Siyonizme bağlı İsraili aydınların da post-Siyonizmi eleştirdikleri gerçeğini ihmal etmemek gerektiğini söyler. Amnon Rubinstein, Alexander Yakobson, Sammy Smooha gibi isimleri örnek olarak verir (Ram, 2011:124). 1974 yılında, laiklikten ve liberal iktisat politikalarından yana, Siyonist bir parti olarak Shinui'ü (değişim) kurmuş olan, İsrail ekonomisinin üç rakamlı enflasyonu görmesi üzerine liberalleşme programının yürürlüğe konulduğu 1985'deki istikrar paketinin uygulayıcısı hükümette görev alan, İsrail'in yüksek teknoloji ürünler üreten ülke olmasında dönüm noktası sayılabilecek 1990'lı yıllarda İsrail siyasal hayatının etkin siyasetçilerinden, akademisyen Alexander Yakobson'un; 1959 Moskova doğumlu, 13 yaşındayken Rusya'dan İsrail'e göç eden ailenin mensubu, Haaretz Gazetesindeki İsrail'in laikleşmesi gerekliliği üzerine yazılarıyla tanınan Amnon Rubinstein'in ve siyaset bilimi yazınına "*etnik demokrasi*" kavramını kazandıran S. Smooha'nın (1990) İsrail'in demokratik devlet olmakla Yahudi devlet olmak özelliğinin birbiriyle çelişmediği yönündeki düşüncelerini yanlış bulan Ram; İsrail'i hem Yahudi hem demokratik devlet olarak nitelendirmenin oksimoron olduğunu iddia eder (Ram, 2011:124). İddiasını doğrulamak için Oren Yiftachel'e ve Asad Ghanem'e göndermede bulunarak, İsrail'in ya Yahudi devleti olmayı ya demokratik devlet olmayı seçmesi gerektiğini söyler (Ram, 2011:66). İddiasını gerekçelendirirken, İsrail yurttaşı Arap akademisyen olarak Hayfa Üniversitesi akademik kadrosundaki, "*etnik azınlık taleplerini anlama modeli*" ile tanınan Asad Ghanem'in (1998, 2001) çalışmalarına sıklıkla başvurması, Ram'ın İsrail yurttaşı Arapların taleplerini önemseydiğini gösterir (Ram, 2011:124).

Ram, işçi Siyonizminin sosyal demokrasiye dönüşümüne itiraz eden, kamucu cumhuriyetçilik (Mamlakhtiyut) savlarından vazgeçmeyenlerden de post-Siyonizme eleştiri geldiğini, ancak bu kişilerin İsrail siyasal hayatında oldukça marjinal kaldıklarını belirtir (Ram, 2011:124). Nitekim Ram kibbutzların, moshavların (İsrail'e özgü kooperatif tarım köyü), Histadrut'un (1920'de kurulan işçi sendikası), Histadrut'a bağlı tarım, sanayi, inşaat, ulaşım, finans kuruluşlarının Siyonizmin gerçekleştirilmesi bakımından hem işlevsel hem sembolik değere sahip olduğu günlerin eskide kaldığını işçi Siyonizmi savunucularının anlamadığını (Ram, 2011:123) ve 1980'li yılların ortasında başlayan özelleştirmelerin tercih değil küresel kapitalizmden kaynaklandığını söyler. İşçi Siyonizmi rehberliğinde, Filistin'de yerleşimcilik stratejisinin uygulanması ve Araplardan ayrı Yahudilere ayrıcalıklı iktisadi alan yaratılması modelinin 21. yüzyılda sürdürülebilirliği olmadığını altını çizen Ram (2011:125); Mamlakhtiyut politikalarının iflas ettiğini görmek gerektiğini ifade eder. Benzer bir düşüncüyü Shafir ve Peled'de de görmek mümkündür (Shafir&Peled, 2000:252). Zira kadınların, Mizrahilerin, Arapların öteki sayıldığı Mamlakhtiyut düşüncesini 21. yüzyılda savunmayı arkaiklik sayan Ram; "*Araplar Siyonist olmadığı için post-Siyonist de olamazlar*" biçimindeki iddiayı anlamlı bulmaz (Ram, 2011:125). Ram'a göre, post-Siyonizm anayasal yurttaşlığa dayalı, laik bir devlet olarak Yeni İsrail öngördüğü için, İsrail yurttaşı Filistinli Arapların post-Siyonist olmaları mümkündür. Kültürel tercihlere dayalı olarak, örneğin dinsel grup veya etnik grup veya toplumsal cinsiyet grubu gibi cemaatleşmelerin anayasal yurttaşlığa dayalı Yeni İsrail projesinde yeri olmadığını düşünen Ram; post-Siyonizmi, Aşkenaz ailelerin üçüncü kuşağının entelektüel moda akımı olarak nitelendirenlere de itiraz eder. Haaretz

Gazetesi yazarlarından Neri Livneh'nin post-Siyonizmi üst-gelir grubu entelektüel hevesi olarak anlamlandırmasını eleştiren Ram (2011:124), post-Siyonizmin moda olmadığını savunur. Ram, yeni-orta sınıfların doğuşuyla, bilgi ürünleri üreten ve tüketen İsraililerin sayısının artmasıyla, post-Siyonizmin değil modasının geçmesi aslında gelecekte güçlenmesinin daha büyük olasılık olduğu kanaatinde dir(Ram, 2011:126).

Ram, İsrail siyasal, iktisadi ve toplumsal hayatında uzun yıllar ağırlığı ve derinliği olan Siyonizm yaklaşımının yerini birkaç yılda post-Siyonizme bırakmasını makul bir beklenti saymaz (Ram, 2011:125) ve Siyonizmin ideolojik aygıtlarının kullanımda olmasını, de-Siyonizasyonun yavaş işleminin sebebi olarak gösterir. Ram, İkinci İntifada'nın başlamasıyla neo-Siyonizmin güçlendiğini, buna paralel olarak 11 Eylül 2001 saldırıları (ABD-New York) sonrasında çok kültürlülük ve liberalizmin görece olarak gözden düştüğünü düşünür. Hamas terörünün tarihi Filistin'de İsrailileri, Yahudiler ve Araplar olarak kutuplaştırdığına temas ederek, terörün sürdürülebilir siyaset aracı olmadığına dikkat çekerek, post-Siyonizmden ümidini kesmediğini söyler (Ram, 2011:125). 2009'dan itibaren İsrail siyasal hayatında Likud'un başını çektiği neo-Siyonist politikaların egemen olmasından hareketle, Pappé gibi post-Siyonizmin öldüğünü düşünmenin yanlış olduğunu vurgulayan Ram'a göre (2011:126), post-Siyonizmin evrimini doğrusal ve ilerlemeci yani pozitivist paradigmadan tahlil etmek doğru değildir. Post-Siyonizmin karşı-hegemonik duruş olduğunu düşünen Ram, Horkheimer düşüncesinden ilhamla post-Siyonizmin "*dip akıntısı*" olarak anlamlandırılabilirliğini savunur (Ram, 2005a:40). Post-Siyonizmi temsil eden partilerin iktidara gelip gelmemesi üzerinden post-Siyonizmin öldüğü iddiası anlamsızlaşır. Post-Siyonizmin gerçekleşme potansiyeli olduğunu söyler (Ram, 2005a:40). Post-Siyonizmin iktidar partisi olarak temsilinden ziyade, Ram nezdinde, yaşamın her alanında varlık gösterip göstermediği önemlidir. Post-Siyonist tarihçilik, post-Siyonist epistemoloji, post-Siyonist güzel sanatlar, romancılık, post-Siyonist sinema varsa, post-Siyonizm dip akıntısı olarak toplumsal ağda vardır (Ram, 2011:118).

Son tahlilde, Ram'ın post-Siyonizm yaklaşımlarına dair yaptığı sınıflandırmadan hareketle, post-Siyonizm yaklaşımlarının, etnik-dinsel milliyetçiliğin zayıflaması, sömürgeci-yerleşimci ve militarist toplumsal yapının tasfiyesi, küresel kapitalizme göre ekonominin örgütlenmesi, insan haklarına saygı, bireyselliğin güçlenmesi, cemaatçi yapıların çözülmesi, çoğulculuğun yaygınlaşması ve derinleşmesi, evrensellik, özgürlükçülük, laiklik ve anayasal yurttaşlık değer ve ilkelerine göre yeniden yapılandırılmış, başkenti Batı Kudüs olan ve 1967 öncesi sınırlara çekilmiş, Filistinli Arapların başkenti Doğu Kudüs olmak üzere bağımsız Filistin devleti kurma haklarını meşru gören bir İsrail yani Yeni İsrail tahayyülü olduğunu,neo-Siyonist hegemonyaya karşıt bir duruş sergilediğini söylemek doğru olur.

Uri Ram'ın Post-Siyonizm Yaklaşımı ve Yeni İsrail Projesi

Bir ülkenin siyasal, iktisadi ve toplumsal rejimine dair söylenenin anlamlandırılması, onun kim tarafından,ne zaman,nerede,neden söylendiğini bilmeksizin yapılırsa, anlamlandırma eksik olur.

Zira Uri Ram'ın sorduğu gibi “*apaçık gerçek*” olarak sunulan acaba apaçık gerçek midir? (Ram, 2011:128). Şu halde, sosyolog, tarihçi, siyaset bilimci, iktisatçı veya antropologun bilimsel eser diye sunduğu, kendisinin kurguladığı öykü anlatıcılığından mı ibarettir? Kuşkusuz ki, Ram, bu soruya “*evet*” yanıtını verir. Çünkü Ram (2011:2), apaçık gerçek diye sunulanın, sadece “*kabul edilebilirlik*” özelliği taşıdığını düşünür. Bireyin doğduğu ortam, öğrenimi, eğitim süreci, kimlerle temas ettiği, hangi konulara merak duyduğu, bilişsel yeteneği, dünyayı anlamlandırma haritası, okuduğunun veya işittiğinin kabul edilebilir olup olmadığına karar vermesinde belirleyicidir, birey doğru-yanlış yargılamasını buna göre yapar. Öyleyse, Siyonizmin ırkçılık ideolojisi olduğunu iddia eden kadar, Siyonizmin Yahudiler için özgürleşme hareketi olduğunu savunana da anlamak gerekir. Aksi halde, 1975’de BM Genel Kurulu’nda Siyonizmin ırkçılık olduğuna dair karar çıkmasını, 1991’de kararın iptal edilmesini birlikte anlamlandırmak mümkün olmayacaktır. Zira post-Siyonizmin, anti-Siyonizm olduğunu düşünen kadar non-Siyonizm olduğunu düşüneni veya Siyonizmin 21. yüzyıldaki karşılığı olduğunu öne süreni de dikkate almak icap eder. İşte Ram’ın post-Siyonizm üzerine düşünen araştırmacı olarak en önemli özelliği, bir ideolojik angajman veya başka gerekçeyle birbirinin zıddına iddiaları bir arada inceleme özeni göstermesidir. Öyle ki, Ram, Walid Khalidi’yi anlamaya çalıştığı gibi Efrahim Inbar’ı da anlamaya çalışır. Her ikisi de, kendi ulusunun çıkarını bilimsel araştırmalarıyla savunur ve Ram nezdinde bu bilim etiğine aykırılık arz etmez. Ram kendini post-Siyonist olarak görmekle birlikte, hangi post-Siyonizm yaklaşım altında kendini saydığını söylemez. Fakat Ram’ın post-marksist yaklaşım olarak post-Siyonizmi savunduğunu iddia etmek mümkündür.

Ram’ın post-marksist yaklaşım olarak post-Siyonizmi savunduğuna ilişkin tespiti destekleyecek pek çok örnek verilebilir, ancak en iyi örnek, *Constellations*’da 2009’da yayımlanan, İsraili Arapların taleplerini ve beklentilerini dillendirdiği “*Tensions in the Jewish Democracy: The Constitutional Challenge of the Palestinian Citizens in Israel*” başlıklı makalesidir. Ram’ın post-modernist olduğunun altını çizmek gerekir. Ancak Foucaultcu post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizme mesafelidir. Ram’ın post-milliyetçiliğin bir türü olarak kabul ettiği anayasal milliyetçiliğe dayalı İsrail yurttaşlığına göre yeniden yapılandırılacak Yeni İsrail’in hayalini kurması bakımından, Habermasçı post-modernist yaklaşım olarak post-Siyonizme yakın bir duruşu olduğu söylenebilir. Siyonizm çözümlerinde, Beyaz Yahudilik (Tel Aviv) ve Kara Yahudilik (Kudüs) ikiliğini kullanması, post-kolonyalist yaklaşım olarak post-Siyonizmden Ram’ın etkilendiği çıkarımını yapmaya izin verir. Ancak Ram’ın evrensellik anlayışı Batı-Doğu ayrımını dışladığından; evrensel olan, Batılılaşmış Doğu ve Doğululaşmış Batıdan müteşekkil birbirinin içine geçmiş tek evren olarak anlamlandırıldığından, post-kolonyalist yaklaşım olarak post-Siyonizm altında saymak isabetsizdir. Zira Ram’a göre, İsrail’in yeri, Batı’da veya Doğu’da değil, evrende olmalıdır. Ram, hem oryantalist hem oksidentalist düşüncenin sorunlu bir dile sahip olduğu kanaatinde. Aşkenazlere evrensellik, Mizrahilere yerellik kondurmayı tercih etmediği gibi bunu yanlış sayar (Ram, 2011:70) Ram, işçi Siyonizmi politikalarının sonucu, İsrail yurttaşı Arapların yaşadığı yerleşim yerlerinde askeri rejimin devam ettiği 1966’ya kadar olan dönemde İsrail yurttaşı Arapların İsrail’e duydukları sadakatlerinin zayıfladığını, 1967 savaşı sonrasında İsrail’in işgal ettiği topraklardaki Filistinli Araplar ile kaderlerinin ortaklığının

farkına vardıklarını, 1976 Toprak Olayları'nın İsrail yurttaşı Araplarda İsrailcilik karşıtlığında bir Filistinlilik kimliğinin oluşmasını sağladığını ve zaman içinde İsrail'in meşru bir devlet olmadığı düşüncesinin geliştiğini düşünür (Ram, 2011:80). İsrail'de uygulanan neo-liberal iktisat politikalarına paralel, İsrail Yüksek Mahkemesi'nin verdiği özgürlükçü kararlara dikkat çeken Ram (2011:102), iktisat politikalarının İsrail toplumunda hem Arap hem Yahudi tarafında, bireysellik ve cemaatçilik ekseninde olmak üzere ikili çatallanma yarattığını (bifurcation model) söyler (Ram, 2011:86). Ram'a göre (2009:533), Yahudilerin ve Arapların, BM tarafından tanınan sınırlarda, İsrail yurttaşlığına tabi, barış içinde yaşamalarının imkanı, Yeni İsrail üzerinde mutabakata varmaktan geçer.

Ram'a göre (2011:86), Yeni İsrail, İsraili Yahudilerin ve Arapların post-milliyetçi tutumla, 1967 öncesi sınırlara çekilmiş İsrail'in tüm yurttaşların devleti olduğunda anlaşmaları özünü taşır. Nitekim Ram'ın düşüncesinde, Azmi Bishara örneğinde olduğu üzere, bir İsrail yurttaşının başka bir devleti kendisine koruyucu görmesi, İsrail Devleti'nin Arap yurttaşlarıyla kurduğu ilişkinin sorunlu olduğunun somut ifadesidir (Ram, 2009:523). Hıristiyan Arap siyasetçi Azmi Bishara'nın öyküsündeki ilginç nokta, Shabak'ın (İsrail Genel Güvenlik Servisi) edindiği istihbarata göre, geçmişte askerlik ödevini yapmaktayken, İsrail ordusuna ait bilgiyi, Lübnan Hizbullah'ına sızdırdığı iddiası, bu iddiaya binaen Azmi Bishara hakkında dava açılmış olmasıdır. Knesset milletvekilliği yapmış olan Azmi Bishara'nın muhatap kaldığı durum, Bishara'yı Arap devletlerine sığınmaya itmiştir (Ram, 2009:523). Azmi Bishara 2007 yılında, milletvekilliğinden istifa etmiş, İsrail dışında yaşamak zorunda kalmıştır (Ram, 2009:523). Ram, bunu, İsrail'in tüm yurttaşların devleti değil, sadece Yahudilerin devleti olduğunun ispatı görür. Nitekim Ram'ın Yeni İsrail hayali, bu mevcut durumun tersi bir duruma işaret eder. Arapların veya Yahudilerin ötekini dışlayan çözümleri yerine, Ram, laik ve anayasal milliyetçilik (eşitlik, özgürlük, kardeşlik ilkelerine dayalı) esasında yeni bir İsrail önerir (Ram, 2011:117). Ram'ın önerdiği Yeni İsrail, Arapların ve Yahudilerin ötekini dışlayan çözümlerine reddiye teşkil eder. 1967 öncesi topraklarda İsrail ve Filistin olarak iki devlet var olursa, bağımsız devlet olarak Filistin'de yaşayacak Yahudilerin de, İsrail'de yaşayacak Arapların da ve iki halk dışındaki Filistin'in diğer kadim halklarının üyelerinin yurttaşı oldukları devlele eşitlik esasında ilişkileri olması dışındaki her seçenek Ortadoğu'ya barışı getirmeyecektir (Ram, 2011:37).

İsrail'in Yahudi ulus-devleti olduğu, Kur'an'da peygamber olarak adı geçen, tarihte yaklaşık M.Ö.1000'de yaşamış İsrail Kralı Davut'un hüküm sürdüğü topraklara yani Yahudilerin anayurtları Filistin'e binlerce yıl sonra döndükleri, İsrail Bağımsızlık Savaşı'nda (1948) Arapların Filistin'den gönüllü kaçtıkları, İsrail'in güvenlik gerekçesiyle 1967'den itibaren BM tarafından Filistinli Araplara ait olduğu kabul edilen toprakları işgal altında bulundurduğu ve terörist eylemlerden uzak durması kaydıyla uyuşmazlığın diğer tarafı Filistin Kurtuluş Hareketi ile İsrail'in görüşmeye daima hazır olduğu ancak Filistin Kurtuluş Hareketi'nin barış görüşmelerini sabote eden taraf olduğu, İsrail'in yurttaşlık tanıdığı Filistinli Arapların İsrail toplumunun bir parçası olmasından memnuniyet duyduğu, yurttaşlık sahibi Filistinli Arapların yurttaşlık haklarını hiçbir ayrımcılığa maruz kalmaksızın kullanabildikleri, İsrail yurttaşı Yahudilerle Araplar arasında devlele ilişkilerinde eşitliğin hakim olduğu yönündeki İsrail'in resmi görüşlerini Ram reddeder (Ram,

2011:38). Ram'a göre, İsrail yerleşimci-sömürgeci devlet olarak kurulmuştur (Ram, 2011:39). İsrail, Avustralya veya Güney Afrika gibi, yerel halkları sömürgeleştiren göçmen devlettir (Ram, 2011:91). 1948 savaşında İsrail, Filistinli Arapları yurtlarından sürmüş ve mültecileşmelerine zemin hazırlamıştır (Ram, 2011:92). İşçi Siyonizmi uygulamalarıyla Araplar dışlanmışlar, topraklarından edilmişlerdir. İsraili Yahudiler lehine İsrail'de iç sömürü sistemi kurulmuştur. Ram'a göre, Filistin Kurtuluş Hareketi'yle anlaşmaya varmayarak işgali geri çevrilemez hale getirmek için, İsrail yerleşimcilik politikalarına devam etmektedir. İsrail'in barışçıl değil militarist üslupla İsrail-Filistin sorununa yaklaştığını savunan Ram'a göre (2011:38), İsrail demokratik bir devlet değildir. Nitekim Ram'ın uluslararası demokrasi derecelendirme kuruluşlarının İsrail'i tam demokratik ülke saymasına itibar etmediği söylenebilir. Ram'a göre (2011:66), İsrail'in Yahudi devleti olmakla demokratik bir devlet olmak arasında tercihte bulunması gerekir.

İsrail'in kuruluşuyla (1948) laik Yahudi kimliğinin kurgulandığı, Musevi kimliğinin İsraili Yahudi kimliğine dönüştürüldüğü ve İsraili Yahudi dönüşümünde Musevilikten bazı kadim semboller alınarak uyarlama yapıldığı, kutsal kitap dilinin modern dil olarak yeniden yapılandırıldığı, Siyonizmin Holokosta cevap olarak içerik kazandığı, devletsiz dönemde Yahudilerin sahipsiz kaldığı, tarihi Filistin'i dünyadaki tüm Yahudilerin anayurdu kılan kurucuların (Filistin'e dönen Aşkenazlerin) kahramanlığı çerçevesinde okuma yapan İsrail resmi tarihçiliğini Ram eleştirir (2011:10). Ram'a göre (2011:14), İsrail'in kurucu babaları Yahudilere yönelik binlerce yıldır devam eden anti-semitizmi içselleştirmişler; acıklı geçmiş inşa ederek, mağduriyetlerini abartarak sonraki nesillere aktarmışlardır. Tarihi Filistin topraklarında devletsiz dönemde (1882-1948) Yishuv liderliği, Holokost kurbanlarının kurtarıcısı olarak yüceltilmiş, Yahudilik vurgusu öne çıkartılmış, binlerce yıllık mağduriyete ilave Holokost, Yahudilerin Araplara kötü muamelesinin ve ayrımcılığının meşrulaştırma aracı işlevi görmüş (Ram, 2011:11-12), Holokost hatırası canlı tutularak hatıra kötüye kullanılmıştır. Binlerce yıldır sürgünde yaşayan Yahudilerin anayurtta bir araya gelerek, İsrail çatısının altında yurttaşlık adı İsrailcilik olmak üzere yeni bir hayat kurdukları, daha sonra gelen Yahudilerden özellikle geleneksel geçmişi olanların Diaspora kimliklerinden sıyrıldıkları ve toplumsallaşarak İsrail toplumuyla bütünleştikleri, Mizrahilerin İsrail'e geç gelmeleri ve uzun yıllar Araplar içinde yaşayarak Arap kültüründen etkilenmiş olmaları ve bundan kurtulmaları gerekliliğine dayanarak, özel eğitimden geçirilerek toplumun eşit üyesi haline getirildikleri (Ram, 2011:19), sadece Ortadoğu'dan değil Latin Amerika, Avrupa, Asya'dan Filistin'e göçen Yahudilerin farklı Diaspora kimlikleri olması ve bu kimliklerinin toplumsal bütünleşmeyi engellemeleri nedeniyle bu kimliklerden özgürleşmelerinin sağlandığı, birlik ve beraberlik duygusunun teminatı yeni toplumsallaşma yani yurttaşlaştırmanın İsrail'in geleceği bakımından önemli olduğu yönündeki İsrail resmi görüşünü de Ram reddeder (Ram, 2011:103).

Ram (2011:26), İsrail'in kuruluş ve devletin kurumsallaşma aşamasında Aşkenaz-Mizrahi ilişkisini modern-geleneksel ikiliğinde açıklamayı yanlış bulur. Modernleşme kuramının Aşkenaz ve Mizrahi ilişkisinin mahiyetini görmeyi engellediğini düşünür. Ram'a göre (2011:46), Aşkenaz-Mizrahi ilişkisi, devlet eliyle yaratılan burjuvazi (Aşkenazler) ve devlet eliyle yaratılan proleterya (Mizrahiler) biçimindedir. Ram, Aşkenaz-Mizrahi ilişkisinin eşitsiz ilişki olarak, Likud'un hükümeti kurduğu 1977'ye kadar devam etmesinin nedenini, eşitsiz kurgulanan sınıf

ilişkisinde arar (Ram, 2011:37). Aşkenazlerin çekildiği alanda Mizrahiler yer bulabilmektedirler. Aşkenazler askeri ve sivil bürokrasiden çekilip, neo-liberal iktisat politikaların sonucu kendi şirketlerini kurarak özel sektörde varlık göstermeyi tercih ettiklerinden itibaren (Ram, 2011:84), Aşkenazlerin terk ettiği kamu görevlerine Mizrahiler geçmiştir. 1990'lı yıllarda İsrail'e yabancı sermayenin gelmesi ve yüksek teknoloji ürünlerine yatırım yapan İsraili üçüncü kuşak Aşkenazlerin girişimci ruhla, önceki kuşak Aşkenazlerden farklı olarak devlet kadrolarını tercih etmemeleri nedeniyle, İsrail devlet kadrolarında değişim yaşanabilmiştir (Ram, 2011:86). Nitekim Ram (2006), Mizrahilerin düşük gelir grubunda yer almalarını tesadüf saymaz. Bu durumu, düşük gelirlilik, kalitesiz eğitim, düşük gelirli sonraki kuşak sarmalı biçiminde okur. Neo-liberal iktisat politikalarının uygulanmaya başladığı 1985 yılına kadar revizyonist Siyonizmi destekleyen Mizrahilerin, neo-liberal iktisat politikalarının etkisiyle revizyonist Siyonizmin neo-Siyonizme evrilmesiyle neo-Siyonizmi desteklemelerini, İsrail'e göç öncesi ve sonrasında meydana gelmiş yaşam tecrübeleri çerçevesinde anlamlandırır. Ötekileştirilenin (Mizrahiler) ötekileştireni (Aşkenazler) ötekileştirmesi bağlamında neo-Siyonizmin İsrail'de yükselişini açıklaması bakımından, Ram'ın özgün bir araştırmacı olduğunu söylemek doğru olur.

Ram, hem işçi Siyonizmine hem liberal Siyonizme laik Siyonizmin temsilcisi Siyonizm olmaları nedeniyle eleştiri yöneltten neo-Siyonizmi, revizyonist Siyonizmin 21. yüzyıldaki aldığı biçim sayar (Ram, 2011:41). Neo-Siyonizmin, İsrail'de Yahudilerin ve Arapların barış içinde yaşamlarının imkansız olduğuna dair iddiasını haksız bulur. Neo-Siyonizmin, Filistin sorununu Arapların binlerce yıldır süren Yahudi düşmanlığıyla açıklamasını, Filistin Özerk Yönetimi'nin bağımsızlık kazanması halinde İsrail yurttaşı Arapların yurttaşlıktan çıkartılmaları düşüncesini, İsrail'in demokratik olmaya değil Yahudi kimliğine ihtiyaç duyduğuna dair vurgusunu, İsrail'in barıştan yana her tutumunun Araplar tarafından güçsüzlük olarak algılandığı iddiasını, Yahudi milliyetçiliğinin zorunlu olduğu vurgusunu, 1967 ve 1973 savaşlarını meşru görmesini, İsrail ile Arap devletleri arasındaki savaşları devletler arası savaş olarak görmektense dinler savaşı saymasını, ultra-Ortodoks Musevileri İsrail'in yaşam sigortası telakki etmesini, Aşkenaz-Mizrahi örneği gibi Yahudiler arası kutuplaşmaları yok saymasını ve İsrail'i Yahudi devleti olarak tahkim etmeyi zaruri görmesini onaylamaz. Neo-Siyonizm Ram'a göre, Ortadoğu'da barışın tesisinin önündeki büyük bir engeldir (Ram, 2011:37). Ram, barışın tesisi ve uygarlaşma arasında ilişki kurar ve neo-Siyonizmin savaşçı yaklaşım olması itibarıyla, uygarlık karşıtı olduğunu düşünür. Neo-Siyonizmin güçlenmesini demokratiksizleşme sayar (Ram, 2011:114).

Ram'a göre, post-Siyonizm ve neo-Siyonizm arasındaki kutuplaşmada, bireysellik ve kendini düşünme ile diğergamlık ve kendini ülke için feda etme biçiminde birey düzeyinde iki farklı davranış kalıbı ortaya çıkar (Ram, 2011:117). Laik Yahudi milliyetçiliğini ve Musevi milliyetçiliğini demokratik tutum açısından bir diğerine tercih edilir bulmayan Ram (2007:237) yani etnik-milliyetçiliği (Yahudi milliyetçiliği) ve dinsel-milliyetçiliği (Musevi milliyetçiliği) bir diğeri içine girmiş kabul eden Ram, anayasal milliyetçiliğe (yurtseverliğe) dayalı bir Yeni İsrail hayali kurar. Post-Siyonizmi sol ve neo-Siyonizmi sağ siyasal eksende kabul eden Ram, Hanna Herzog (2003) gibi, hem işçi Siyonizmini hem liberal Siyonizmi; eril ve militarist bulur ve post-Siyonizmi uygarlaşma (sivilleşme) süreci sayar. Dünyanın en çok satan kitaplarından "*Jihad*

vs. *McWorld: How Globalism and Tribalism Are Reshaping the World*” başlıklı kitabın yazarı B. Barber’ın düşüncesinden etkilenen Ram’ın, sosyal liberalizmi savunan bir radikal demokrat olduğu söylenebilir (Ram, 2011:86). Soyseverliğe değil yurtseverliğe dayalı Yeni İsrail hayali kuran Ram’ın siyasal hak ve özgürlüklerin genişletilmesini önemseydiği anlaşılır.

Ram, neo-liberal iktisat politikalarının İsrail’de uygulanmasının sonucu olarak, İsrail toplumsal hayatında homojen toplumsal sınıfların çözüldüğünü, işçi sınıfı denilebilecek bir sınıftan söz etmenin mümkün olmadığını düşünür (Ram, 2011:46) ve işçi Siyonizminin sosyal demokrasiye göre kendini yapılandırmasını, bu bağlamda değerlendirir. Kültürel alandaki farklılaşmanın iktisadi yansımalarını görmeyi önemli bulan Ram’a göre, eski siyasetteki tepkisellik yerine, yeni siyasetin, katılımı, kendini gerçekleştirmenin yolu olarak sunduğunu dikkate almaksızın, 21. yüzyıl siyasal hayatına dair sağlıklı çözümlene yapmak olası değildir (Ram, 2011:124). Orta sınıfın işçi sınıfı aleyhine kalabalıklaşmasının toplumsal gruplaşmaların devlete karşı değil, diğerine karşı muhalefet olarak örgütlenmeyi getirdiği kanaatinde olan Ram’a göre, yeni siyasette amaç hükümeti ele geçirmek değil, hayatın her alanında hakim ilişki biçimlerini dönüştürmektir. Ram’ın post-Siyonizmi dip akıntısı olarak anlamlandırması, devlet eksenli düşünmenin (eski siyaset) tersine yeni siyaset yaklaşımıdır (Ram, 2011:30). Edebiyatla, resimle eleştirmek, şarkı besteleyip kitleye yaymak, çevre eylemcisi olmak, tekil protestolarda bulunmak Ram nezdinde yeni siyasettir.

Ram’ın “*McWorld*” ile Tel-Aviv’i, “*Cihad*” metaforu ile Kudüs’ü betimlemesi (Ram, 2011:87), küreselleşme sonucu sermayenin ve emeğin dolaşım hızının yükselmesiyle siyasal ve kültürel olanın piyasalaşmasını ilişkili okuması, Tel-Aviv ile Kudüs imgesi üzerinden İsrail toplumunun kabileleştiği tespitinde bulunması, yeni siyaseti olumlu ve olumsuz yanlarıyla değerlendirdiğinin göstergesidir. Neo-liberal iktisat politikalarının etkisiyle İsrail toplumunun daha piyasacı toplum haline gelirken aynı zamanda kabileleşmesini, post-Siyonizm ve neo-Siyonizm kutuplaşması çerçevesinde değerlendiren Ram’a göre; özelleştirmelerle devletin küçülmesi, örgütlü kapitalizmden örgütsüz kapitalizme geçişle, yüksek ve düşük teknolojilerin kullanıldığı sektör çalışanlarının yaşam biçimlerinin farklılaşmasının neticesi olarak yaşam biçimleri üzerinden yeni-cemaatleşme türlerinin oluşması, ülke kaynaklarının adaletsiz paylaşımı, buna bağlı yoksulluk ve yoksunluk sonucu kimliklerin birbirini itmesi, yerlilikle kozmopolitlik kutuplaşmasını kaçınılmaz kılmaktadır (Ram, 2011:37). Zira küreselleşme sürecinde, askeri ve sivil bürokrasideki seçkinlerin yerini şirketler üst düzey yöneticilerinin aldığını vurgulayan Ram, küreselleşmenin, kültürel bölünmelere dayalı siyaset yapmaya davetiyeye çıkardığı tespitinde bulunur. İsrail siyasetinde Amerikanlaşmanın İsrail’in demokratikleşmesi tartışmalarında dikkate alınması gerektiği kanaatindeki Ram’ın, yeni siyaseti, kültür çatışması olarak anlamlandırması şaşırtıcı değildir.

Ram (2005b), küreselleşme sürecinde İsrail toplumunun iki seçeneği olduğunu belirtir. Ram, tarihsellik ve kutsallığın temsilcisi Kudüsleşecek İsrail ile çağdaşlığın ve laikliğin temsilcisi İsrail rekabetinde, tarafını Tel Avivleşecek İsrail’den yana belirler. Ram’ın Yeni İsrail projesi, Tel Avivleşen İsrail’de anlamını bulur. Ram’ın Tel Avivleşen İsrail için de eleştirileri vardır, ancak

İsrail'in önceliği Kudüsleşmekten kurtulmaktır. Çünkü eleştirel ortamın yaşaması açık toplum düzeninde mümkündür. Ram nezdinde, Kudüs kültürel tahammülsüzlük ve şiddeti, Tel Aviv ise refah ve hedonizmi simgeler. Kudüs'ü etnik-dinsel milliyetçiliğin, Tel Aviv'i liberalizmin kenti olarak gören Ram; Kara Yahudilik ile Kudüs'ü ve Beyaz Yahudilik ile Tel Aviv'i eşleştirir (Ram, 2005b:24). Ram'ın bu eşleştirmesinden hareketle, İsrail toplumu içinde iki İsrail olduğu anlamını çıkartmak mümkün olur: Doğulu İsrail ve Batılı İsrail. Ram düşüncesinde, kara neo-Siyonizm,beyaz post-Siyonizmdir (Ram, 2005b:26). Ancak Ram'a göre, post-Siyonizm başlangıçtır, son hedef değildir, İsrail'in demokratikleşmesinin gerçekleşme potansiyeli olduğunu gösteren bir durumdur. Bu bağlamda, Ram'ın Yeni İsrail algısı ve beklentisinin, Doğulu İsrail veya Batılı İsrail değil, "*dünyalı İsrail*" olduğunu söylemek isabetlidir.

Ram, neo-Siyonizm ve post-Siyonizmi, zamansal, mekansal, siyasal, sosyolojik olarak inceler. Böylece, Yeni İsrail projesinin içeriğini veren post-Siyonizmi anlamak mümkün olur. Aslında Ram ideal tipleştirme yapmaktan kaçınan bir araştırmacıdır. Bununla beraber, İsrail'in demokratikleşmesi isteği, Ram'ı istemediğini yapmaya itmiş gözükür. Ram, İsraililere adeta İsrail'in geleceğine dair zihinlerini netleştirmelerini önerir. Bu noktada Ram'ın açıklamasını kısaca özetlememiz gerekiyor.

Neo-Siyonizm İsrail tarihini Kral Davut'tan (MÖ 1000'i esas alır) başlatırken, post-Siyonizm İsrail tarihini David Ben-Gurion'dan (1948'i esas alır) başlatır. Dolayısıyla neo-Siyonizm "*baba*" ve "*geçmiş*" vurgusu, post-Siyonizm "*çocuklar*" ve "*gelecek*" vurgusu yapar (Ram, 2011:34). Neo-Siyonizm Musevilere vaat edildiğine inanılan kutsal topraklarda hakim büyük bir İsrail hayal ederek, irredentist politikaları olumlarken; post-Siyonizm uluslararası toplumun tanıdığı, meşru siyasal sınırlara sahip bir İsrail hayal ederek, irredentist politikaları reddeder. Neo-Siyonizm kutsal kitabın emrettiği kurallara dayalı; post-Siyonizm laik, eşit yurttaşlığa dayalı bir devlet örgütlenmesi talep eder. Dolayısıyla neo-Siyonizm muhafazakarlığın, post-Siyonizm liberalliğin İsrail'in geleceğini belirlemesinden yanadır. Neo-Siyonizm dinsel milliyetçiliği yüceltirken, laik milliyetçiliği dinsellik içinde eritirken; post-Siyonizm post-milliyetçi bir duruşu ima eder. Neo-Siyonizm düşük gelirli, düşük öğrenim düzeyine sahip kalabalık nüfusta, Mizrahilerde karşılık bulurken; post-Siyonizm yüksek gelirli, yüksek öğrenim düzeyine sahip Aşkenazlerde karşılık bulur. Aşkenazlerin sayısı Mizrahilere göre az olduğundan, neo-Siyonizmin güçlü olması şaşırtıcı değildir. Ayrıca Ram'ın tasnifi dikkate alındığında, ultra-Ortodoks Musevilerin neo-Siyonizme, anti-Siyonist Arapların post-Siyonizme kendilerini yakın bulmaları şaşırtıcı olmaz. Neo-Siyonizm merkez sağdan ultra-sağa uzanan yelpazedeki İsrailileri; post-Siyonizm,merkez soldan ultra-sola uzanan yelpazedeki İsrailileri temsil eder (Ram, 2011:34). Neo-Siyonizmin başkenti Kudüs, post-Siyonizmin başkenti Tel Aviv'dir (Ram, 2005b:27). Nitekim eski zamana gitmek Kudüs, yeni zamana koşmak Tel Aviv'de anlam kazanır. Ram'a göre, Tel Avivci İsrail '*Yeni İsrail*' olabilir. Oslo Barış Süreci mimarlarından Peres'in kitabının "*The New Middle East*" adını taşıması tesadüf değildir. Ram'ın post-Siyonizm yaklaşımını "*değişim, yeni, gelecekçilik*" sözcükleriyle anlamlandırmak doğru olur. Ram'ın hayalini kurduğu Yeni İsrail'in de; siyasi, iktisadi ve toplumsal farklılıklara dayalı olarak, toplumsal tabakalaşmada, ırk, dil, din, etnisite, cinsiyet, sınıf, tüketim alışkanlığı, yaşam biçimi veya başkaca özellikten kaynaklı her tür

ayrımcılığı dışlayan; eşitlik, özgürlük, kardeşlik ilkelerine dayalı liberal bir cumhuriyet olduğu anlaşılır. Ancak Ram gibi eşitlik, özgürlük ve kardeşlik vurgusu yapan ve İsrail'in Yahudi ve liberal demokrat olduğunu, bu iki özelliğini kaybetmemesi gerektiğini düşünen ve İsrail'in bir gün tarihten silinirse bunun müsebbibinin Amerika Yahudileri olduğunu idda eden Beinart'ın (2012:16) liberal cumhuriyetçiliği ile Ram'inkinin çok farklı olduğunu dikkate almak gerekir.

1991'de yayımlanan *"Zionism and Technocracy: The Engineering of Jewish Settlement in Palestine, 1870-1918"* başlıklı kitabıyla tanınan ve Siyonizm ve koloniyalizm ilişkisine dair eserler veren Derek J. Penslar'ın, 1995'te yayımlanan *"Re-inventing the Jewish Past: European Jewish Intellectuals and the Zionist Return to History"* kitabıyla tanınan David N. Myers'in ve arkeoloji, din, milliyetçilik üçgeninde Siyonist yerleşimcilik bağlamında eserler veren Michael Feige'nin kullandığı *"post-post-Siyonist"* nitelendirmesinin Ram için geçerli olmadığını altını çizmek gerekir. Osmanlı hakimiyetindeki tarihi Filistin'deki mevzuat ile İsrail'in kurulması sonrasındaki mevzuat arasında süreklilik ve kopuşlar üzerine eserleriyle tanınan hukuk sosyologu Assaf Likhovski'nin (2010:4) İsraili araştırmacılara ilişkin üç kuşak tasnifine itibar edilirse; Ram'ı, Shafir gibi ikinci kuşak toplum bilimci saymak doğru olur. Bununla beraber, Ram'ın, post-post-Siyonist araştırmacılara ilham verdiğini iddia etmek yanlış olmaz. Belirtmek gerekir ki, ikinci İntifada'nın başladığı 2000'de yayımlanan *"Imperial Israel and the Palestinians: The Politics of Expansion"* kitabıyla tanınan Nur Masalha'nın, Gershon Shafir'i eleştirel sosyolog saydığı makalesinde, Uri Ram, Baruch Kimmerling ile birlikte revizyonist tarihçi olarak nitelendirilir (Masalha, 2011:29). İlginç olan Masalha, Simha Flapan'ı liberal Siyonist ve Tom Segev'i solcu Siyonist olarak nitelendirdiği makalesinde, anti-Siyonist olduğunu söyleyen Ilan Pappé'yi post-Siyonist sayar. Filistinli Arapların mültecileşmelerinde İsrail'in sorumluluğu olduğunu dillendiren isimlerden Benny Morris'in ise, Masalha'nın nezdinde post-Siyonist kabul edilmediğini belirtmek gerekir (Masalha, 2011:30). Aslında bu, şaşırtıcı değildir. Morris'in İsrail gazetelerine verdiği mülakatlarda, bir yandan 1948 Savaşı'nda tecavüz olaylarına rastlandığını, Ben-Gurion'un resmi talimatı olmaksızın gayri-resmi oydaşma sayılabilecek biçimde İsrail'in BM paylaşım planının önerdiğinden fazla toprağa sahip olmak için katliam yaptığı iddiasında bulunduğunu, diğer yandan, etnik temizliğin kısmen yapılmış olmasının bir sorun olarak bugüne geldiğini dillendirmesi, gelecekte Araplar ve Yahudiler arasında mübadele veya İsraili Arapların tehciri gibi olayların yaşanabileceğine dikkat çekmesi; Kimmerling'den ilhamla, İsrail'in kuruluşunu omlete benzettiği ve omlet yemek için yumurtaların kırılmasını olağan gördüğü (Kimmerling, 2004:9)dikkate alınır, Masalha'nın (2011:4) Morris'i Siyonist nitelendirmesi anlamlandırılabilir. Öte yandan, Masalha'nın Morris'e ilişkin neo-Siyonist bir portre çizmiş olması ilginçtir. Zaten Masalha için, neo-Siyonist ve post-Siyonist arasında derece farkı vardır, her ikisi de *"ırkçılık"* olarak nitelendirilir. Şu halde, Masalha'nın Morris, Pappé, Ram arasında, Siyonizme yaklaşım bakımından fark olmadığı kanaatinde olduğu çıkarımı yapılabilir. Masalha'nın bu bakışının doğru olmadığını kaydetmek gerekir. Bununla beraber, Leila Farsakh'ın da Masalha'nın Siyonizme dair yönelttiği eleştirinin benzerini yaptığı dikkate alınmalıdır (Farsakh, 2005). Hatta Lois ve Martin Griffith, Siyonizmin her türünün Filistinliler için hatıra kıyımcılığı (memoricide) olduğunu söyler (Griffith&Griffith, 2012:6).

İsrail-Filistin uyuşmazlığında, uyuşmazlığın iki tarafının gelecek inşası bir diğerini dışlamakta ve bir diğerinin yokluğunu esas almaktadır. Nitekim Ram, bu tespitten hareketle, Filistin topraklarında hem Yahudisizleştirme hem Arapsızlaştırma hareketini reddeder (Ram, 2011:90). Ram'ın post-Siyonizm yaklaşımı, Yahudisizleştirmeyi ve Arapsızlaştırmayı dışlamak bakımından, post-milliyetçi İsraili Araplar ve Yahudiler nezdinde kabul edilir gözükmektedir. Ancak Ram'ın yaklaşımının Ali Abunimah'ın tarihi Filistin'de tek devlet olabileceği (2006:104) türünden bir romantizmine kapı açmadığı açıktır. Gazze Şeridi'ni ve Batı Şeria'yı açık hava hapisanesi sayan Barghouti gibi (2011:9) de düşünmez. İsraili sivillere Hamas'ın saldırmasına cevap olarak İsrail'in başlattığı, Hanukkah'a rastlayan, 2008-2009 Gazze Savaşı'nı haksız bir savaş olarak nitelendiren ve Huffington Post'ta zaman zaman yazdığı İsrail-ABD ilişkilerine dair yazılarıyla gündem oluşturan Amerikalı siyaset bilimci Jerome Slater'in Ilan Pappé'yi ve İsraili jaz sanatçısı Gilad Atzmon'u anti-Siyonist nitelendirdiği (Slater, 2012:599); Uri Avneri, Amos Oz, Zeev Sternhell ve 1983'te yayımlanan "*Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality*" başlıklı kitabıyla bilinen Michael Walzer'i liberal Siyonist saydığı (Slater, 2012:600), 1995-1999 yıllarında Dünya Siyonist Örgütü İsrail başkanlığını yürüten Avraham Burg'u post-Siyonist kabul ettiği (Slater, 2012:599) dikkate alınır, Slater'in gözünden, Ram'ın hem liberal Siyonizme hem de anti-Siyonizme uzak olduğu söylenebilir.

Masalha'nın Benny Morris'i tutkulu Siyonist, Zeev Sternhell'i liberal Siyonist ve Ilan Pappé'yi post-Siyonist saydığı (Masalha, 2011:31) akla gelirse, Ram'ın farklı post-Siyonizm yaklaşımlarına dair yaptığı tasnifin değeri daha iyi anlaşılabilir. Ayrıca post-Siyonizmin İsrail'in varlığına kasteden hareket olduğunu düşünen, yeni tarihçiliğin ve yeni sosyolojinin bilimsel değil siyasal amacı olduğunu iddia eden İsraili araştırmacılar nezdinde post-Siyonist adlandırılmanın, vatanperverliğin tartışmaya açılması bakımından maliyeti yüksek bir duruş olduğunu dikkate almak gerekir. Örneğin, Avrupalı yerleşimcilerin Kızılderilileri katletmesiyle demokratik ABD'nin kurulduğunu söyleyerek, İsrail ve ABD arasında ulus inşa sürecinde benzerlik olduğunu iddia etmesi nedeniyle, Kimmerling (2004) tarafından adeta ırkçılıkla itham edilen Morris'in, aynı sertlikte ters yönde eleştirilere Ephrahim Karsh (2000) tarafından muhatap kaldığı; Karsh'ın, Avi Shlaim, Ilan Pappé ve Benny Morris'i post-Siyonizm yaklaşımı bakımından bir tuttuğu, Morris'i İsrail tarihini çarpıtmakla suçladığı (Karsh, 2005:32), İsrail varlığına kastedenler olarak vatanperverliklerini tartışmaya açtığı akla getirilebilir. Karsh'ın bakışı esas alınır, Ram'ın da, İsrail'in varlığına kast eden sayılması olasıdır. Bu ise, Ram'a haksızlık olacaktır. Hayfa doğumlu, Filistinli Arap Samih Farsoun (1937-2005) gibi, Ram; tarihi Filistin'de, Kenan, Filistin, Yahudi, Samir, Helen, Romalı, Nebati, göçebe Arap, Türkmen gibi çok sayıda halkın yaşadığını (Farsoun, 2004) düşündüğünden, Filistin topraklarının çok kavim ve kabileye ev sahipliği yaptığı bilgisini dışlamaksızın, seçmeci üslupla bazı bilgileri dışarıda bırakmaksızın, geleceğe bakarak Yeni İsrail tasarlanmasını salık verir. İsraili Yahudi toplumu içindeki hiyerarşiyi reddetmesi bakımından; Yemenli, Etiyopyalı ve Sudanlı Yahudilerin, beyaz tenli Yahudilerle toplumsal yaşamda eşdeğer muamele görme taleplerini (Bruder, 2012) Ram'ın gözetmediği söylenebilir. Yeni İsrail projesinin okullardaki tarih kitaplarından, belirli gün ve hafta kutlamalarının yeniden tayinine, kamusal alandaki sembollerin diğerinin geçmişini içermesinden ortak tarihi vurgulayan etkinliklerin

icrasına bir dizi ayrıntıyı hesaba katmayı gerektirdiği kanaatindeki Ram'a göre (2011:37); vaat edilmiş topraklar olarak tarihi Filistin'in Musevi kutsallaştırmasının nesnesi olması veya Musevilerin kendilerini Tanrı tarafından seçilmiş halk gördüklerine dair genellemelerle İsrail siyasetini çözümlmek eksiktir. Ram nezdinde, irredentist politikaları savunanlar neo-Siyonistlerdir, neo-Siyonistlerin düşüncesini İsraili Yahudilerin tamamının veyahut dünyadaki tüm Yahudilerin görüşüymüş gibi sunmak yanlıştır. Öte yandan, böyle bir okumanın Filistinli Arap tarih yazıcılığında önemli yer işgal ettiğini belirtmek gerekir. Musevi kutsal metinlerinde Siyonizmin kökenini arayan araştırmalarıyla tanınan Masalha'nın eserlerini bu kapsamda saymak mümkündür. Musevi efsanesi Davut-Calut mücadelesini, Yahudilerin Yahudi-Arap karşıtlığı olarak yorumladığı, bunu İsrail Devleti'nin kuruluş felsefesi olarak benimsedikleri yönündeki Masalha'nın iddiası, bahsi geçen mitolojik öykünün aynı zamanda Kuranda geçtiğini ıskalması (Masalha, 2009:67) nedeniyle, Filistinli tarih yazıcılığının İsrail resmi tarih yazıcılığı kadar taraflı olduğunu düşündürür, Ram'ın iki tarih yazıcılığına mesafeli durmasının değerini kuvvetlendirir.

Ram, anti-İsrail ve pro-İsrail ve/veya anti-Filistin ve pro-Filistin ikiliklerini aşmak gerektiğini düşünür. Ram, Holokost hatırasının İsrail Devleti'nin kuruluş gerekçesi olarak okunmasını, hatıranın kötüye kullanılması saymakta ise de, Amerikalı Yahudi, anti-Siyonist Norman G. Finkelstein'in 2000'de yayımlanan *"The Holocaust Industry: Reflections on the Exploitation of Jewish Suffering"* kitabında yaptığı gibi İsrail'i *"Holokost tüccarlığı"* ile itham etmez. İsrail'i terörist devlet sayan Finkelstein'in gençliğinde Çin sosyalizminden etkilendiği, kendini modası geçmiş komünist saydığı akla gelirse ve Ram'ın erken dönem çalışmalarında sosyal demokrat sayılabileceği dikkate alınır; Ram'ın ve Finkelstein'in aynı yerde neden durmadıkları anlaşılabilmektedir. Shlaim'in *"Yahudi karşıtlığı"* ile *"anti-İsrail"* kavramlarının birbirine karıştırılmaması vurgusu Ram'ın sahip çıktığı bir düşünce olmakla birlikte; Siyonizm tartışmalarında Finkelstein'in Shlaim'e Ram'dan daha yakın olduğunu, ancak Ram'ın Finkelstein gibi Alan Dershowitz'e eleştirel baktığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda, Finkelstein'i Pappé'nin düşüncesine yakın kabul etmek; hem Finkelstein hem Pappé hem Ram düşüncesinin, akademik özgürlükçülük bakımından, Amerikalı felsefeci Chomsky'nin özgürlükçülüğünde keşiştiğini iddia etmek yanlış olmaz. Hatırlatmak gerekirse, Chomsky, Nazilerin Yahudileri soykırıma uğratmadığı iddiasına katılmasa da, iddianın dillendirilmesine yasak getirilmesini haklı bulmaz (Friel, 2013). Ancak yanlış anlamaya mahal vermemek için belirtmek gerekir ki, Ram Holokost inkarcısı değildir. Bununla beraber, siyaset psikologu olan ve feminizm savunuculuğu ile bilinen Phyllis Chesler'in 2003'te ilk olarak dile getirdiği, anti-semitizmin anti-Siyonizm olarak 21. yüzyılda (11 Eylül 2001 saldırıları sonrası) kendini gösterdiği yönündeki düşüncesine (Chesler, 2015) Ram'ın katılmadığını söylemek doğru olur. Bütünleşmiş Yahudi ulusundan değil, dünyaya dağılmış ve yaşadığı yerdeki kültürden etkilenmiş dinsel gruplardan söz edileceğini öne süren, Yahudi topluluklarından bahsedilebileceğini dile getiren (Sand, 2012) ve Filistinli Arap tarih yazıcılığı tarafından görüşleri sahiplenilen Shlomo Sand'ın İsraililik kimliğine dair bakışı ile Ram'ın İsraililik kimlik inşasına bakışının benzer olduğunu da kaydetmek gerekir.

Son tahlilde, işçi Siyonizmi, liberal Siyonizm ve revizyonist Siyonizmin İsrail Devleti'nin hem Yahudi devleti hem de demokratik devlet olabileceği kabulünü reddeden Ram (1999:325);

İsrail'in önünde, liberal bir devlet olmak (post-Siyonist) ve etnik-dinsel milliyetçi devlet olmak (neo-Siyonist) biçiminde iki seçenek olduğunu ve ilkinin demokratik (ve post-milliyetçi) devleti, ikincisinin Yahudi (ve milliyetçi) devleti davet ettiğini belirtir. Post-marksist yaklaşım olarak post-Siyonist sayılabilecek Ram, negatif ve pozitif özgürlüğü sınırlı bulur, tahakkümsüzlük olarak özgürlüğe dayalı, liberal-cumhuriyetçi Yeni İsrail'i savunur.

Sonuç

'Post-Siyonizm' kavramının resmi doğum tarihi 13 Eylül 1993'tür. Bu tarih "Yeni İsrail" kavramının da resmi doğum günüdür. Nitekim post-Siyonizm, "Yeni İsrail" inşa projesinin kuramsal çerçevesini sunmaktadır. 13 Eylül 1993 aynı zamanda, İsraili Yahudi siyaset sosyoloğu Uri Ram'ın post-Siyonizm kavramını ilk kullandığı, İbranice eser olarak "İsrail Toplum: Eleştirel Yaklaşımlar" başlıklı derleme kitabının İsrail'de yayımlandığı tarihtir. Bu bakımdan, Ram'ın post-Siyonizm yaklaşımı, diğer post-Siyonizm yaklaşımlarından, zamanlaması açısından üstünlük arz eder.

Post-Siyonizm yaklaşımının tarihsel kökenine dair bir arayış, İsrail yeni tarihçi okulu ve yeni sosyoloji okulu içinde sayılan araştırmacıların çalışmalarına bakmayı gerekli kılar. Bununla beraber, Siyonizmden post-Siyonizme uzanan yolda, gazetecilerin ve siyasetle aktif olarak uğraşanların katkısının ağırlığı oluşturduğu söylenebilir. Evrensellik ve özgürlük ikileminde evrensellik, liberalizm ve devletçilik ikileminde liberalizm, yurttaşlık ve kandaşlık ikileminde yurttaşlık vurgusu yapan İsrail tarihinden her portrenin, post-Siyonizmin evrimine katkısı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Post-Siyonizm tanımı üzerine mutabakat bulunmamaktaysa da, Ram'ın post-Siyonizm yaklaşımlarına dair yaptığı kuramsal sınıflandırmanın zihin açıcı olduğu iddia edilebilir. Ram'ın post-siyonizm yaklaşımlarına dair yaptığı kuramsal sınıflandırmadan hareketle, post-Siyonizm yaklaşımlarının, etnik-dinsel milliyetçiliğin zayıflaması, sömürgeci-yerleşimci ve militarist toplumsal yapının tasfiyesi, küresel kapitalizme göre ekonominin örgütlenmesi, insan haklarına saygı, bireyselliğin güçlenmesi, cemaatçi yapıların çözülmesi, çoğulculuğun yaygınlaşması ve derinleşmesi, evrensellik, özgürlükçülük, laiklik ve anayasal yurttaşlık değer ve ilkelerine göre yapılandırılmış, 1967 öncesi sınırlara çekilmiş, başkenti Batı Kudüs olan ve tarihi Filistin'de iki devletli çözümden yana İsrail yani Yeni İsrail tahayyülü olduğunu, neo-Siyonist hegemonyaya karşı bir duruş sergilediğini söylemek doğru olur.

Post-Siyonizmin "Yeni İsrail" tahayyülünün "tahakkümsüzlük olarak özgürlük" kavramında ifadesini bulduğunu, Yeni İsrail projesinin İsrail'i özgürlükçü-cumhuriyetçi bir yaklaşımla yeniden yapılandırmayı imlediği iddiası yanlış olmaz. Zira post-marksist yaklaşım olarak post-Siyonist olarak sayılabilecek olan Ram'ın Yeni İsrail'den anladığı özgürlükçü bir cumhuriyettir. İsrail Devleti'nin hem Yahudi devleti hem demokratik devlet olabileceği kabulünü reddeden Ram; İsrail'in önünde, liberal bir devlet olmak (post-Siyonist) ve etnik-dinsel milliyetçi bir devlet olmak (neo-Siyonist) biçiminde iki seçenek olduğunu, ilkinin demokratik (ve post-milliyetçi) devleti ve ikincisinin ise Yahudi (ve milliyetçi) devleti davet ettiğini belirtir. Sonuç itibarıyla, Uri Ram, tahakkümsüzlük olarak özgürlüğe dayalı bir Yeni İsrail'i savunur.

Kaynakça

- Abdel, S. J. (2007) "Zionist Massacres: The Creation of the Palestinian Refugee Problem in the 1948 War", in E. Benvenisti, C.Gans, S.Hanafı (eds.), *Israel and Palestinian Refugees*, New York: Springer, 59-127.
- Abunimah, A. (2006) *One Country: A Bold Proposal to End the Israeli-Palestinian Impasse*, New York: Henry Holt.
- Agasi, J. (1999) *Liberal Nationalism for Israel: Towards an Israeli National Identity*, New York: Gefen Books.
- Al-Haj, M. (1995) *Education, Empowerment and Control: The Case of Arabs in Israel*, Albany: State University of New York Press.
- Arendt, H. (2006) *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil*, Introduction by Amos Elon, London: Penguin Classics.
- Avneri, U. (1968) *Israel Without Zionists: A Plea for Peace in the Middle East*, New York: Macmillan.
- Avneri, U. (1986) *My Friend, the Enemy*, Westport-Connecticut: Lawrence Hill&Co.
- Azoulay, A., A. Ophir (1998) "100 Years of Zionism: 50 Years of Jewish State", *Tikkun*, 13/2: 68-71.
- Barber, B. (1996) *Jihad vs. McWorld: How Globalism and Tribalism Are Reshaping the World*, New York: Ballantine Books.
- Barghouti, O. (2011) *Boycott, Divestment and Sanctions: The Global Struggle for Palestinian Rights*, Chicago: Haymarket Press.
- Beinart, P. (2012) *The Crisis of Zionism*, New York: Henry Holt.
- Berent, M. (1996) "Hobbes and the 'Greek Tongues'", *History of Political Thought*, 17/1: 36-59.
- Bernstein, R. J. (1996) *Hannah Arendt and the Jewish Question*, Massachusetts: MIT Press.
- Bhabha, H. (1990) *Nation and Narration*, New York: Routledge.
- Brubaker, R. (1994) *Citizenship and Nationhood in France and Germany*, Cambridge: Harvard University Press.
- Bruder, E. (2012) *The Black Jews of Africa: History, Religion, Identity*, Oxford: Oxford University Press.
- Chesler, P. (2015) *The New Anti-Semitism: The Current Crisis and What We Must Do About It*, Jerusalem: Gefen Publishing House.
- Cleveland, L. W. (1999) *A History of the Middle East*, Oxford: Westview Press.
- Cohen, E. (1995) "Israel as a Post-Zionist Society", in R. Witrich and D. Ohana (eds.), *The Shaping of Israeli Identity: Myths, Memory and Trauma*, London:Frank Cass, 203-213.
- Cohen, J. M. (1982) *Palestine and the Great Powers, 1945-1948*, Princeton: Princeton University Press.
- Evron, B. (1995) *Jewish State or Israeli Nation (Foreword by J.Diamond)*, Bloomington: Indiana University Press.
- Dershowitz, A. (2014) *Terror Tunnels: The Case For Israel's Just War Against Hamas*, New York: Rosetta Books.
- Farsakh, L. (2005) "Independence, Cantons, or Bantustans: Whither the Palestinian State?", *Middle East Journal*, 59/2: 1-16.
- Farsoun, K. S. (2004) *Culture and Customs of Palestinians*, Westport-Connecticut: Greenwood Press.
- Finkelstein, G. N. (2000) *The Holocaust Industry: Reflections on the Exploitation of Jewish Suffering*, New York: Verso.
- Flapan, S. (1984) "The Palestinian Exodus of 1948", *Journal of Palestinian Studies*, 16/4: 3-26.
- Flapan, S. (1987) *The Birth of Israel: Myth and Realities*, London: Chroom Hell.
- Friel, H. (2014) *Chomsky and Dershowitz, On Endless War & the End of Civil Liberties*, Massachusetts: Olive Branch Press.
- Gelber, Y. (2008) *The New Post-Zionist Historians*, Dorothy and Julius Koppelman Institute on American Jewish-Israeli Relations American Jewish Committee, New York: Jewish Life.

- Ghanem, A. (1998) "State and Minority in Israel: The Case of Ethnic State and the Predicament of its Minority", *Ethnic and Racial Studies*, 21/3: 428-448.
- Ghanem, A. (2001) *The Palestinian-Arab Minority in Israel, 1948-2000: A Political Study*, New York: State University of New York.
- Greilsammer, I. (2012) "The New Historians of Israel and Their Political Involvement", *Bulletin du Centre de recherche français à Jérusalem*, 23: 1-8.
- Griffith, L., M. Griffith (2012) "The Palestine Story: To Exist to Resist", *New Zealand International Review*, 37/3: 4-9.
- Guha, R. (1982) "On Some Aspects of the Historiography of Colonial India", in R.Guha (ed.), *Subaltern Studies. Writings on South Asian History and Society* no:1, Delhi: Oxford University Press, 37-44.
- Herzog, H. (2003) "Post-Zionist Discourse in Alternative Voices", in E.Nimni (ed.), *The Challenge of Post-Zionism: Alternatives to Fundamentalist Politics in Israel*, London: Zed Books, 153-167.
- Karsh, E. (2000) *Fabricating Israeli History: The 'New Historians'*, London: Frank Cass.
- Karsh, E. (2005) "The Post-Zionist Critique: Benny Morris's Reign of Error, Revisited", *Middle East Quarterly*, 12/2: 31-42.
- Khalidi, R. (2001) "The Palestinians and 1948: The Underlying Causes of Failure", in E. Rogan, A. Shlaim (eds.), *The War For Palestine: Rewriting the History of 1948*, Cambridge: Cambridge University Press, 12-36.
- Khalidi, W. (1988) "Plan Dalet: Master Plan for the Conquest of Palestine", *Journal of Palestine Studies*, Special Issue: Palestine 1948, 18/1: 4-33.
- Kimmerling, B. (1983) *Zionism and Territory: The Socio-Territorial Dimensions of Zionist Politics*, Berkeley: University of California Press.
- Kimmerling, B. (2004) "Benny Morris's Shocking Interview", *Logos Journal*, 3/1: 1-12.
- Laor, Y. (2001) "The Tears of Zion", *New Left Review*, 10: 47-60.
- Lerner, M. (2012) *Embracing Israel/Palestine: A Strategy to Heal and Transform the Middle East*, Berkeley: New Atlantic Books.
- Likhovski, A. (2010) "Post-Post-Zionist Historiography", *Israel Studies*, 15/2: 1-23.
- Masalha, N. (2000) *Imperial Israel and the Palestinians: The Politics of Expansion*, London: Pluto Press.
- Masalha, N. (2009) "Reading the Bible with the Eyes of the Canaanites: Neo-Zionism, Political Theology and the Land Traditions of the Bible (1967 to Gaza 2009)", *Holy Land Studies*, 8/1: 55-108.
- Masalha, N. (2011) "New History, Post-Zionism and Neo-Colonialism: A Critique of the Israeli New Historians", *Holy Land Studies*, 10/1: 1-53.
- Morris, B. (1987) *The Birth of the Palestinian Refugee Problem 1947-1949*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Morris, B. (1993) *Israel's Border Wars, 1949-1956*, Oxford: Clarendon.
- Morris, B. (2007) "The New Historiography: Israel Confronts Its Past", in B. Morris (ed.), *Making Israel*, Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Morris, B. (2009) *One State, Two States: Resolving the Israel/Palestine Conflict*, New Haven: Yale University Press.
- Myers, N. D. (1995) *Re-inventing the Jewish Past: European Jewish Intellectuals and the Zionist Return to History*, Oxford: Oxford University Press.
- Orr, A. (1983) *The Un-Jewish State: The Politics of Jewish Identity in Israel*, London: Ithaca Press.
- Orr, A. (1994) *Israel: Politics, Myths and Identity Crises*, London: Pluto Press.
- Orr, A. (2007) *For Political Equality: All Citizens Vote on All Policies*, e-book, www.akiorrbooks.com [Erişim tarihi 03.04.2015].

- Pappe, I. (1992) *The Making of the Arab-Israeli Conflict, 1947-1951*, London: I.B. Tauris.
- Pappe, I. (1997) "Post-Zionist Critique on Israel and the Palestinians: Part I: The Academic Debate", *Journal of Palestinian Studies*, 26/2: 29-41.
- Peled, Y. (2011) "The Rise and Fall of Liberal Nationalism", in G. B. Porat, B. S. Turner (eds.), *The Contradictions of Israeli Citizenship: Land, Religion, State*, London: Routledge, 278-292.
- Penslar, J. D. (1991) *Zionism and Technocracy: The Engineering of Jewish Settlement in Palestine, 1870-1918*, Bloomington: Indiana University Press.
- Peres, S. (1993) *The New Middle East*, New York: Henry Holt.
- Pettit, P. (1997) *Republicanism: A Theory of Freedom and Government*, Oxford: Oxford University Press.
- Podeh, E. (1999) *The Decline of Arab Unity: The Rise and Fall of the United Arab Republic*, Brighton: Sussex Academic Press.
- Ram, U. (1995a) *The Changing Agenda of Israeli Sociology: Theory, Ideology and Identity*, New York: State University of New York Press.
- Ram, U. (1995b) "Zionist Historiography and the Invention of Modern Jewish Nationhood: The Case of Ben Zion Dinur", *History and Memory*, 7/1: 91-124.
- Ram, U. (1999) "The State of the Nation: Contemporary Challenges to Zionism in Israel", *Constellations*, 6/3: 325-338.
- Ram, U. (2005a) "Four Perspectives on Civil Society and Post-Zionism in Israel", *Palestine-Israel Journal*, 12/1: 33-42.
- Ram, U. (2005b) "Jerusalem, Tel Aviv and Bifurcation of Israel", *International Journal of Politics Culture & Society*, 19/2: 21-33.
- Ram, U. (2006) "Post-Zionism: The First Decade", *Israel Studies Forum*, 20/2: 22-45.
- Ram, U. (2007) *The Globalization of Israel: McWorld in Tel Aviv, Jihad in Jerusalem*, New York: Routledge.
- Ram, U. (2009) "Tensions in the 'Jewish Democracy': The Constitutional Challenge of the Palestinian Citizens in Israel", *Constellations*, 16/3: 523-536.
- Ram, U. (2011) *Israeli Nationalism: Social Conflicts and the Politics of Knowledge*, New York: Routledge.
- Said, E. (1978) *Orientalism*, New York: Vintage.
- Sand, S. (2012) *The Invention of the Land of Israel: From Holy Land to Homeland*, New York: Verso.
- Segev, T. (1992) *1949: The First Israelis*, New York: Free Press.
- Segev, T. (1993) *The Seventh Million: The Israelis and the Holocaust*, New York: Farrar Straus & Giroux.
- Segev, T. (2003) *Elvis in Jerusalem: Post-Zionism and the Americanization of Israel*, New York: Owl Books.
- Shafir, G. (1989) *Land, Labor and the Origins of the Israeli-Palestine Conflict: 1882-1914*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Shafir, G., Y. Peled (2002) *Being Israeli: The Dynamics of Multiple Citizenship*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Shalev, M. (1992) *Labour and Political Economy in Israel*, London: Oxford University Press.
- Shapira, A. (1997) "Ben-Gurion and the Bible: The Forging of an Historical Narrative?", *Middle Eastern Studies*, 33/4: 645-674.
- Shapira, A. (1999) "The Failure of Israel's 'New Historians' to Explain War and Peace", *The New Republic*, 29: 26-36.
- Shapira, A. (2014) *Ben-Gurion, Father of Israel*, (trans.by A.Berris), New Haven: Yale University Press.
- Shapiro, Y. (1976) *The Formative Years of the Israeli Labor Party: The Organization of Power 1918-1930*, London: Sage.
- Shenhav, Y. (2006) *The Arab-Jews: A Postcolonial Reading of Nationalism, Religion and Ethnicity*, Stanford: Stanford University Press.

- Shlaim, A. (1988) *Collusion Across the Jordan: King Abdullah, The Zionist Movement and the Partition of Palestine*, Oxford: Clarendon.
- Silberstein, J. L. (1999) *Postzionism Debates: Knowledge and Power in Israeli Society*, New York: Routledge.
- Slater, J. (2012) "Zionism, the Jewish State and an Israeli-Palestine Settlement: An Opinion Piece", *Political Science Quarterly*, 127/4: 597-625.
- Smootha, S. (1990) "Minority Status in an Ethnic Democracy: The Status of Arab Minority in Israel", *Ethnic and Racial Studies*, 13/3: 389-413.
- Yiftachel, O. (1997) "Israel Society & Jewish-Palestinian Reconciliation: Ethnocracy and Its Territorial Contradictions", *Middle East Journal*, 51/4: 505-519.
- Young-Bruehl, E. (2004) *Hannah Arendt: For Love of the World*, New Haven: Yale University Press.
- Walzer, M. (1983) *Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality*, New York: Basic Books.
- Waxman, D. (2011) "Israel's Palestinian Minority in the Two-State Solution: The Missing Dimension", *Middle East Policy*, 18/4: 68-82.
- Zimmermann, M. (2001) "Hannah Arendt, the Early Post-Zionist", in S. Aschheim (ed.), *Hannah Arendt in Jerusalem*, Berkeley: University of California Press, 165-180.